O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

АДОЛАТ ҲАР ИШДА ҲАМРОҲИМИЗ ВА ДАСТУРИМИЗ БЎЛСИН!

ИНСОН ВА ҚОНУН

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

1996 йилнинг январидан нашр этилади

2001 йил
15 май,
сешанба
№ 20 (224)
Сотувда
эркин
нархда

Уйғоқ сўз

ИНСОНИЙ МЕЗОНЛАР УСТУВОР

Олий Мажлиснинг иккинчи чақириқ бешинчи сессиясида ҳам ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маънавий ҳаётимизнинг энг долзарб масалалари муҳокама қилинди. Кун тартибига киритилган ҳар бир масала ўзига хос аҳамиятга эга бўлиб, биз қураётган жамиятнинг ҳуқуқий заминини янада мустаҳкамлашга хизмат қилади. Янги қабул қилинаётган қонунлар ҳаётий эҳтиёжнинг тақозоси, халқнинг хоҳиш-иродаси сифатида намоён бўлмоқда. Уларда бир томондан, миллий анъаналар янгича шароитда давом эттирилаётган бўлса, иккинчи томондан, халқаро ҳуқуқ нормалари уйғунлаштирилмоқда.

Кун тартибидаги биринчи масала Ўзбекистон Республикаси давлат бюджетининг 2000 йилдаги ва 2001 йил биринчи чорагидаги ижроси якунларининг муҳокамаси жамоатчиликда катта қизиқиш уйғотди.

Айни шу масала юзасидан маъруза ва қўшимча маърузалардан (ҳисоботдан) кўнглимиз тўлмади. Сессияни кузатар эканмиз, Президентимизнинг ҳам ҳисоботдан қониқмаганлигини аниқ ҳис қилиб турдик.

Бюджетнинг айрим бандлари нега бажарилмай қолди? Ажратилган маблағлар нима учун жойларга етиб бормади? Ҳануз давлат дотацияси ҳисобига яшаётган ҳудудларда вазиятдан чиқиш учун қандай чора-тадбирлар кўрилмоқда? Нималар бизга халақит бераяпти, деган саволлар кўндаланг қўйилди.

Президентимиз куйиниб гапирганларидек, ҳисоботда танқидий руҳ, талабчанлик ва таҳлил аломатлари деярли сезилмади. Бюджетнинг айланиш жараёни чуқур таҳлил этилмади, камчиликлар сабаби очиб берилмади. Анъана, йўналишлар тўғрисида гапирилмади. Ҳолбуки, унда амалга оширилган ишлар кўлами чуқур таҳлил қилинмоғи лозим эди.

Президентимиз маърузаларда масалага умумий ёндашиш кайфияти устун бўлган ҳолларда вазминлик билан маърузачиларни аниқлик сари йўналтириб борди. Бу эса табиийки, вужудингда бор нарсани намоён қил, деган ҳис-туйғуни уйғотиб, наинки депутатларни, балки тингловчиларни (телевидение орқали кўраётганларни) ҳам масалага ижодий ёндашишга даъват этди.

Сессияда **«Прокуратура тўғрисида»**ги қонуннинг (янги таҳрири) лойиҳаси (иккинчи ўқиш) муҳокамаси жараёни энг кўп баҳс-мунозараларга сабаб бўлди. Жумладан, прокуратура ҳокимият бошқарувининг қайси тизимига киради? Бош прокурор Олий Мажлисга 5 йил муддатда неча марта ҳисобот бериши керак? Прокурорнинг суд жараёнидаги иштироки қандай бўлмоғи лозим, деган саволлар баҳс-мунозараларнинг асосий манбаига айланди.

Муҳокама жараёнида прокурор назорати, прокурорларнинг ваколатлари, уларни тайинлаш, вазифасидан озод этиш, прокурорнинг суд жараёнидаги иштироки, прокуратура тизимининг давлат ҳокимияти органлари билан ҳуқуқий муносабати масалаларига доир ва бошқа шу каби моддаларга янада аниқлик киритиш, фикрни баён этишни таҳрир қилиш зарурати борлиги таъкидланди. Ушбу қонун лойиҳаси янада пишитиладиган бўлди.

«Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги қонун лойиҳаси (биринчи ўқиш) муҳокамаси ҳам қизғин баҳс-мунозаралар остида ўтди. Жумладан, суд ҳукмининг кўп ҳолларда бажарилмаслиги тортишувларга сабаб бўлди. Айниқса, давлатга ва шахсларга зарар етказган айбланувчилардан зарарни ундириб олиш амри маҳол эканлиги таъкидланди. Шу боис ушбу масала қонунда ўз ифодасини топиш кераклиги айтиб ўтилди. Президентимиз бу масалага ойдинлик киритар экан, ҳамма гап тизимда, бу масаланинг қонунда ўз ечимини топмаганлигида эканлигини таъкидлади.

Айни ушбу лойиҳа муҳокамасида Юртбошимиз яна бир масалага, яъни оғриқли нуқта бўлиб келаётган жазо чорасини қўллашга кўпчиликнинг эътиборини қаратди. Гап шундаки, айрим ҳолларда айбланувчилар суд қилинмасдан 1-2 йиллаб қамаб қўйилади. Бундай ҳолатларда жазо бериш, гўёки аламни олиш қабилида амалга оширилади. Оқибатда оила хазон бўлади, норозилик кучаяди. Бундан ким наф топади? Президентимиз одамларни жазолашга шошилмасликни, иложи борича, шундай кайфиятдан холироқ бўлишни, қамоққа ташлашдан кўра, уларга тарбиявий жазо чораларини қўллаш имкониятларини қидириш лозимлигини, токи, қонунлар одамлар тафаккурининг ўсишига, адолат тамойилларининг қарор топишига имкон беришини таъкидлаб ўтдилар.

Янги қонунлар, аввало, ижтимоий, иқтисодий, маънавий муаммоларни халқ манфаати, маънавий, моддий тараққиёт учун ҳуқуқий замин яратиш, жамиятнинг интеллектуал салоҳиятини сафарбар этиш йўлида янги бир тарихий саҳифа очади. Жумладан, Олий Мажлиснинг ушбу сессиясида муҳокама қилинган ҳар бир қонун фуқароларда миллий ғурур туйғусини шакллантириш, интеллектуал салоҳиятни намоён этиш йўлида хизмат қилади. Одамлар уларни қабул қилиш, қалбига жо этиш, жорий қилишга табиатан тайёр. Чунки қонунларимизда инсоний мезонлар устувор.

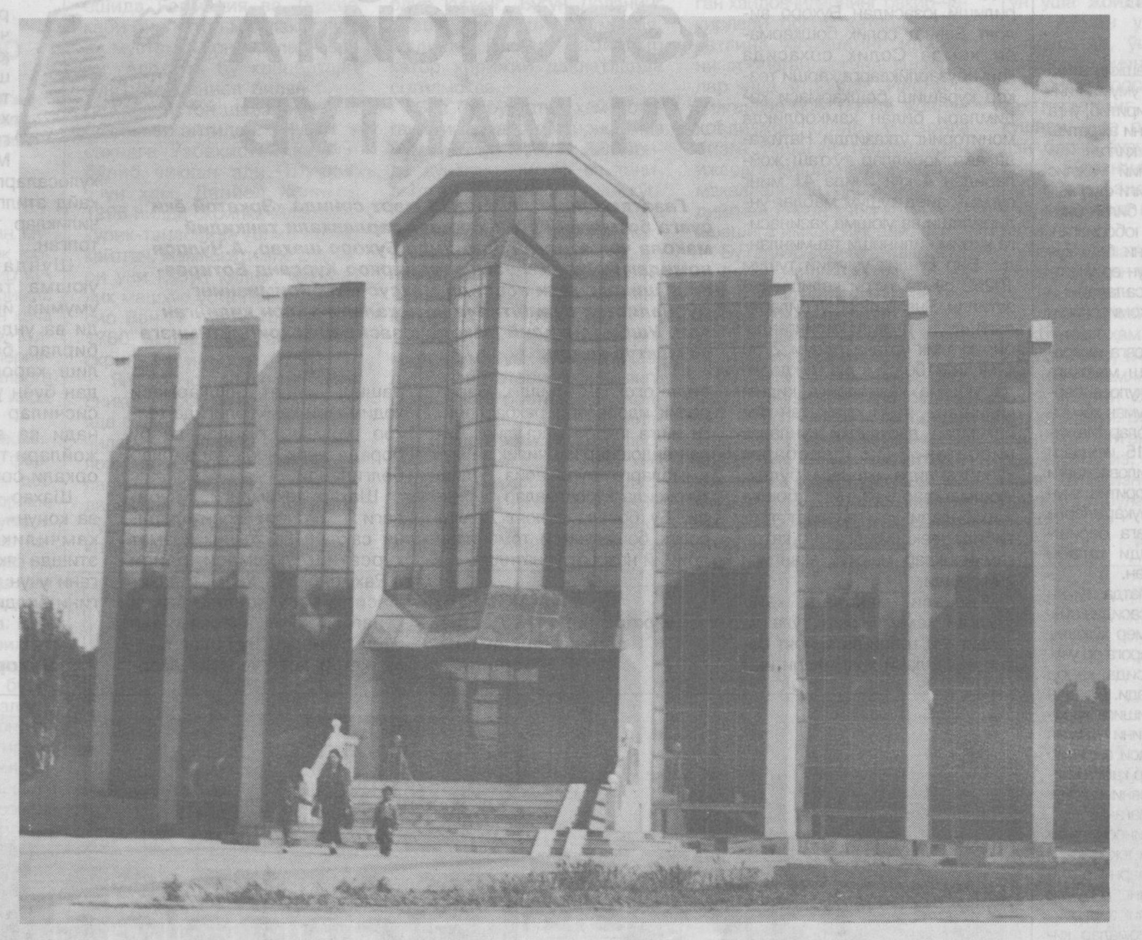

Самарқанд: истиқлол йилларидаги бунёдкорлик

Адлия тизими

САМАРҚАНД

Вилоят адлия бошқармаси ўтган тўрт ой давомида тадбиркорлар манфаатларини кўзлаб, судларга 135 та даъво аризалари киритди. Жавобгарлардан 37 миллион 216 минг 640 сўм моддий ва маънавий зарар ундирилди. Шу жумладан, 1 миллион 587 минг 37 сўм мансабдор шахслардан ундирилган.

Эътиборли жиҳати шундаки, биргина Гўзалкент туманидаги 31 та фермер хўжаликлари фойдасига Жума пахта тозалаш ҳиссадорлик жамияти ҳисобидан 13 миллион 563 минг 472 сўм, Пайариқ туманидаги 46 та фермер хўжаликлари фойдасига эса етказиб берилган пахта хом-ашёси учун «Беҳзод» фирмасидан 7 миллион 748 минг 866 сўм ундириб берилган.

Ўтган вақт ичида адлия бошқармаси томонидан ҳокимият, солиқ ва бошқа идораларга 8 та тақдимнома, хўжалик ва корхоналар раҳбарларига 5 та огоҳлантириш киритилган, 5 нафар мансабдор шахсга нисбатан маъмурий иш қўзғатиш учун таклиф берилган.

ХОРАЗМ

Урганч туманлараро фуқаролик суди вилоят адлия бошқармаси хўжалик юритувчи субъектлар томонидан шартномавий мажбуриятлар бажарилишини назорат қилиш бўлимининг аризасини қаноатлантириш ҳақида қарор чиқарди.

Урганч туманлараро фуқаролик судида (судья М.Саъдуллаева) бир гуруҳ фуқароларнинг иш ҳақи ва етказилган маънавий зарарни қоплаш ҳақидаги шикояти кўриб чиқилди.

Урганч туманидаги С.Қаландаров номли жамоа хўжалиги бошқаруви 46 нафар пудратчининг 2 миллион 372 минг 497 сўм миқдоридаги иш ҳақини зудлик билан тўлайдиган бўлди. Шунингдек, пудратчига етказилган 65 минг сўм ҳажмидаги маънавий зиён ҳам қопланадиган бўлди.

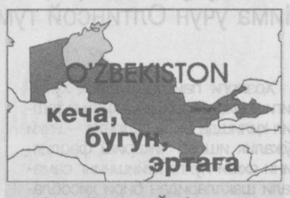

8 май куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Тошкент шаҳрида бунёд этилаётган санъат кошоналари қурилишининг бориши билан танишди.

***

9 май - Хотира ва қадрлаш куни мамлакатимизда кенг нишонланди.

Шу куни давлатимиз раҳбари Ислом Каримов пойтахтдаги "Мотамсаро она" ҳайкали пойига гуллар қўйди.

***

Президентимиз собиқ иттифоқ инқирозидан кейин юзага келган мустақил давлатларнинг бугунги куни ва истиқболи масалаларига бағишланган филмни суратга олиш устида иш бошлаган россиялик журналистларни қабул қилди.

***

11 май куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг ***"Ўзбекистон Республикасининг Кон-металлургия саноати ходимлари кунини белгилаш тўғрисида"***ги *Фармони матбуотда эълон қилинди. Ушбу Фармонга биноан май ойининг учинчи якшанбаси "Ўзбекистон Республикасининг Кон-металлургия саноати ходимлари куни" этиб белгиланди.*

***

Мамлакатимизга ташриф буюрган Хитой ижтимоий фанлар академияси президенти Ли Теин бошчилигидаги делегацияни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг раиси Эркин Халилов қабул қилди.

***

11-12 май кунлари Олий Мажлиснинг иккинчи чақириқ V сессияси бўлиб ўтди.

***

"ЎзДЭУ" автокорхонасида 250.000-автомобил ишлаб чиқарилди.

***

Венгрия ташқи ишлар вазирлиги давлат котибининг ўринбосари Чаба Лёренс бошчилигидаги делегация мамлакатимизда бўлди.

***

13 май куни Россиянинг Тверь шаҳрида ўзбек қураши бўйича ёшлар ўртасидаги жаҳон чемпионати бошланди.

Ўн йил аввал ва бугун

"САНЪАТИНГДАН АЙЛАНАЙ, ЎЗИМНИНГ ЭЛИМ..."

Ўтган ҳафтада Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Тошкент Давлат консерваториясининг янги биноси қурилиши ҳамда Ҳамза номли театр биносининг қурилиш-таъмирлаш ишлари билан танишди

Мен танишув жараёнини Ўзбекистон телевидениесида тайёрланган махсус кўрсатув орқали кузатдим. Юртбошимизнинг қурилишлар пойдеворидан бошлаб, уларнинг ташқи ва ички кўринишлари, деворларига танланаётган ранглар, ҳатто залларнинг аккустикасигача ўз фикр-мулоҳазаларини билдирганларини кўриб, очиғи, қойил қолдим. Сиёсатда — дунёнинг етакчи сиёсатдонлари томонидан тан олинган улкан сиёсатчи, иқтисодда — бор-йўғи ўн йил ичида бутун бир мамлакатни таназзулдан юксалиш сари етаклай олган беқиёс иқтисодчи, ислоҳотда — барча жабҳаларни бирдек олдиндан кўра билган ва ўз собит қарашларига эга бўлган толмас ислоҳотчи Ислом Каримовнинг ўша кунги фикрларини тинглаганлар, шубҳасиз, у кишининг бунёдкорлик салоҳиятига яна бир карра тан берди.

Тўғрисини айтганда, кейинги ўн йилда мамлакатимизда қад ростлаган улкан ва муҳташам бинолларни санаб чиқиш учун бир мақола эмас,қатта бир китоб ёзсанг ҳам камлик қилади. Айни мана шу ўн йилликда қурилган бинолар нафақат гўзал ва муҳташамлиги, пишиқ-пухта ва салобатлилиги билан, балки, ҳар бири ўзида бетакрор миллий руҳимизни акс эттириши билан ҳам кишини ҳайратга солади. Уларни томоша қилар экансиз, хаёлингизга беихтиёр Соҳибқирон Амир Темурнинг: **"Кимки бизнинг куч-қудратимизга шубҳа қилса, келиб биз қурган бинолларни кўрсин"**, деган сўзлари келади.

Майли, бошқа қурилишларни қўйиб, биргина санъатга дахлдор қурилишларни олиб кўрайлик. Истиқлол йилларида қад ростлаган "Туркистон" саройи бугун пойтахтимизнинг энг гавжум гўшаларидан бирига айланганини ким инкор эта олади. Ёки М. Горький номидаги рус драма театрини олиб кўринг.

Агар ёдингизда бўлса, мустақилликнинг дастлабки йилларида "бизга опера театри керакмас", "симфоник оркестр миллий характеримизга ёт", "консерваториянинг Ўзбекистон учун нима кераги бор", деган фикрлар пайдо бўлган эди. Назаримда, бу ўринда "пайдо бўлган эди", дейишнинг ўзи камлик қилади. Чунки айни фикрлар билан айрим зиёлиларимиз матбуот орқали чиқишлар қилган ва бу билан гўёки, ўзларининг миллатпарвар эканликларини ҳам намойиш этгандилар. Афсуски, бундай қарашлар баъзи қўшни мамлакатларда ҳамон давом этаётган экан. Ҳаттоки, хорижий давлатлардан бирида опера театри тугатилибди. Майли, биз уларнинг ишига қозилик қилиб ўтирмаймиз. Вақт — олий ҳакам. Ҳаммасини келажак кўрсатади.

Энди санъатга келадиган бўлсак, у театрми, операми, камерми, симфоникми, шубҳасиз, ўз мухлисига эга. Дунёда миллати, дини, ирқидан қатъий назар, барча тушунадиган ягона тил мавжуд. Бу тил — санъат тилидир. Тўғри, ҳар бир миллат ўз миллий, мумтоз санъатига эга. Шунинг баробарида, умуминсоний, умрбошарий тушунчалар ҳам борки, уларни ҳеч қачон инкор қилиб бўлмайди. Гапнинг дангалини айтганда, санъат пайдо бўлибди-ки, унинг туридан қатъий назар, ёмонлик учун хизмат қилмаган. Санъат ҳамиша ва ҳар ерда инсоният кўнглига эзгулик уруғини қадаган ва қадаб келмоқда. Юқорида айтиб ўтганимиздек, фақат санъатгина таржимага муҳтож эмас.

(Давоми 3-бетда)

Конституция ва биз

КОНСТИТУЦИЯ ВА ЎЗЛИК

Ўзбекистоннинг ўзлиги — Конституциясида
Фуқаронинг ўзлиги — унинг Конституцияни нечоғли билиши ва унга риоя қилишидадир

Иккинчи сабоқ

Иккинчи сабоғимиз фуқароларнинг меҳнат қилиш ҳуқуқига бағишланади. Бу тўғрида ёзувчи А.ИБРОҲИМОВ фикр-мулоҳаза юритади.

Ҳар бир шахс меҳнат қилиш, эркин касб танлаш, адолатли меҳнат шароитларида ишлаш ва қонунда кўрсатилган тартибда ишсизликдан ҳимояланиш ҳуқуқига эгадир.

Суд ҳукми билан тайинланган жазони ўташ тартибидан ёки қонунда кўрсатилган бошқа ҳоллардан ташқари мажбурий меҳнат тақиқланади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 37-моддаси

Конституциямиз ўз мақомига кўра, олий даражадаги қонун бўлиб, давлатимизнинг қиёфасини, унинг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий тузумини, бошқарувнинг демократик тамойилларини, жамият ривожланишининг стратегик йўналишларини белгилаб беради. Бинобарин, унда давлатимизнинг ўзига хослиги намоён бўлган. Айтиш мумкинки, Асосий қонунимизни ўрганиш ҳар бир фуқаро учун ўзлигини англашда бош омилдир. Президент Ислом Каримов томонидан **«Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида»**ги Фармонини қабул қилишдан кузатилган асосий мақсадлардан бири ана шудир. Ўзлигини таниган фуқаро ўзи ва оиласи учун ҳам, жамият учун ҳам кўпроқ наф келтиради, бошқаларга нисбатан ижтимоий ҳаётда фаолроқ бўлади.

Конституциямизни ўрганиш ва унинг моддаларига риоя қилишда, биринчи навбатда, ҳар бир корхона, ташкилот, муассасалар раҳбарлари, касаба уюшмалари ва ўз-ўзини бошқарув идораларининг раислари ибрат кўрсатишлари лозим.

Энди бевосита Конституциямизнинг 37-моддаси тўғрисида фикр юритадиган бўлсак, Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси шу модда асосида тузилган. Лекин ҳаётда онда-сонда бўлса-да, фуқароларни ишдан бўшатиш тўғрисидаги буйруқларни чиқаришда Меҳнат Кодексига риоя қилмаслик ҳоллари ҳам учраб туради. Кўпинча меҳнат шартномаси тугаганлиги муносабати билан ишдан бўшатиш ҳақида буйруқ чиқарилиб, унга фалончи санада тузилган шартнома асос қилиб кўрсатилмоқда ва тўғридан-тўғри меҳнат дафтарчасига ҳам шундай қайд этилмоқда. Ваҳоланки, ҳар қандай шартнома ишдан бўшатишга асос бўлавермайди, аввало, ўша шартнома амалдаги қонун-қоидаларга асосан қонунан тузилганми ёки йўқми, буни аниқлаш лозим. Қонунан эса ишдан бўшатиш ҳолларида Меҳнат Кодексининг тегишли моддаси кўрсатилиши ва бу бўйруққа асос сифатида қайд этилиши шарт. Бинобарин, ходимларни ишдан бўшатиш фақат қонунда кўзда тутилган тартибдагина амалга оширилиши мумкинлиги фуқароларнинг меҳнат қилиш ҳуқуқининг энг муҳим кафолатидир. Ўзбекистон Республикасининг 1992 йил 2 июлда қабул қилинган **«Касаба уюшмалари, уларнинг ҳуқуқлари ва фаолиятининг кафолатлари тўғрисида»**ги қонунга мувофиқ маъмурият ташаббуси бўйича ходимни ишдан бўшатишга фақат касаба уюшмаси розилиги билан йўл қўйилади. Бироқ баъзи жойлардаги касаба уюшмаси воқеа содир бўлиб, ишдан бўшатилган ходим томонидан шикоятнома тушганидан кейин хабар топаётган ҳолатлар бўлиб турибди.

Энди фуқароларнинг ўз ҳуқуқларини тўла англаб етмаганликлари ва шу туфайли у ёки бу даражада ўзларини ҳимоя қила олмасликлари ҳақида икки оғиз сўз юритамиз, бу борада ўзимиз шахсан шоҳид бўлган иккита ҳаётий мисолни келтирамиз.

Ўтган йили пойтахтимизнинг Шайхонтоҳур туманидаги «Исломобод» марказида «Маҳаллалар ва сиёсий партиялар» мавзуида давра суҳбати ўтказилди. Суҳбатда сиёсий партиялар, республика, шаҳар ва туман ташкилотларининг котиблари, маҳалла оқсоқоллари ва фаоллари, жамоатчилик вакиллари ва оммавий ахборот воситаларининг ходимлари қатнашдилар. Партияларнинг кенг омма орасига кириб боришида маҳалланинг ўрни ва роли ҳақида фойдали фикр-мулоҳазалар билдирилди, турли таклифлар ўртага қўйилди. Шунингдек, давра суҳбати давомида айрим нуқсонлар, англашилмовчиликлар ҳам маълум бўлиб қолди. Масалан, тумандаги бир маҳалла йиғинининг котиби яшаш жойи тўғрисида маълумотнома олгани келган фуқароларга ўзи аъзо бўлган партия сафига киришни шарт қилиб қўйган ва шу йўл билан маҳаллада бу партияга аъзо бўлганларнинг сонини ошира борган. Ваҳоланки, бундай шарт қўйиш фуқаронинг конституциявий ҳуқуқига зид иш тутишдир. Бошқа бир маҳаллада эса яшаш жойи ҳақида маълумотнома олгани келган фуқарога «Аввал солиқ бўйича қарзингни уз, кейин маълумотнома оласан» деган шарт қўйилган. Бундай шарт қўйиш ҳам қонунан нотўғридир. Чунки фуқаронинг солиқларни ўз вақтида тўлаб бориши бошқа масала, яшаб турган жойи ҳақида маълумотнома олишга бўлган талаби яна бошқа масаладир. Бу ҳол қонун моддаларини тўла билмаслик оқибатидир.

Хуллас, Конституциямизни чуқур ўрганиш фуқароларнинг ўзини ўзига таништади, истиқлол имкониятларидан фойдаланиб, самарали меҳнат ва ижод қилишига ҳуқуқий замин яратади.

Президентимиз Ислом Каримов мустақилликнинг дастлабки кунларидан мамлакатимизда соғлом ва баркамол авлод масаласига алоҳида эътибор қаратиб келмоқда.

Мамлакатимизда ўтган ўн йил ичида айни шу қутлуғ мақсадга бевосита хизмат қиладиган беқиёс ишлар амалга оширилганига ҳар биримиз гувоҳмиз.

Бундай амалий эътиборнинг натижаси туфайли бугунги кунда 500 нафардан зиёд ўғил-қизларимиз халқаро анжуманлар, жаҳон чемпионатлари, олимпиада ўйинларида ўз иқтидорларини намойиш этиб, она Ўзбекистонимиз довруғига довруғ қўшмоқда.

Юртбошимиз Олий Мажлиснинг куни кеча бўлиб ўтган сессиясида иқтидорли ёшлар масаласига яна бир бор эътибор қаратди.

Биз бундан буён газетамиз саҳифаларида шундай иқтидорли ёшлар ҳақида ҳикоя қилиб беришни лозим топдик.

Қуйида ана шундай ёшлардан бирининг эзгу интилишлари билан танишишингиз мумкин.

XXI аср: Ўзбекистон ёшлари

ТИЛ БИЛМОҚ ИНСОНГА ДАВЛАТДИР

Шарқшунослик фанлари номзоди, ёш, изланувчан олима Жамилахон Сотқинова Избоскан туманидаги 37-ўрта мактаб партасидаёқ тилнинг сеҳри, жозибаси билан яшарди. 1993 йили етуклик шаҳодатномаси олгач, бу иштиёқ уни Тошкент Давлат шарқшунослик институти остонасига етаклаб келди. Шарқ тиллари ва адабиёти факультетида таҳсил олди, урду-инглиз тили ўқитувчиси мутахассиси деган диплом билан билим дунёсининг катта йўлларига ошиқди. Республика истеъдодли ўқувчилари олимпиадасида қатнашиб, юқори ўринларни эгаллади. Урду тилининг шаърий жаранги унинг забонида янграганда, ҳиндистонлик дўстларимиз ҳам тан беришди. Бу эътироф Жамилага берилган ҳинд маданий маркази ва Ҳиндистон элчихонаси Фахрий ёрлиқларида ўз аксини топди. 1997 йилда Ҳиндистон Жамиа-Миллий Исломия университетидан ташаккурнома олганида Ж.Сотқинова талаба эди, институтдаги курсдошлари ҳам бу ҳурматдан суюнган, уни қизғин қутлагандилар.

XXI аср – интеллектуал авлод асри бўлади.

Ислом КАРИМОВ

Тошкент Шарқшунослик институтининг доценти Муҳайё Абдураҳмонова зийрак қизни ўз қанотига олди, илмий ишларига раҳбарлик қилди. Шундай меҳрибонлик эвазига у «Урду тилида фразеологимлар» мавзуида номзодлик ишини ёқлади.

Инглиз, урду, рус, ҳинд тилларини қунт билан ўрганган Жамилахон илмий мақолалар ёзди. Айниқса, унинг Ж.Малиҳободий ва ўзбек тараққийпарвар адиблари ҳақидаги илмий мақолалари Ҳиндистоннинг «Сахиттия» журналида чоп этилди, кўпчиликка манзур бўлди.

Тил билган одамга дунёнинг барча эшиклари очилади. Жамилахон ҳам шундай ўзига йўллар очди: Деҳлидаги Жамиа Миллий Университетида санъат магистрлиги бўйича таҳсил олди, тажриба тўплади. Ҳиндистонда ўтказилган халқаро адабиётчилар гурунгида қатнашди. Ўз билим ва имконият даражасини намойиш қилди. Ёш олима ўзбек-ҳинд маданий алоқалари, икки халқ дўстлигини мустаҳкамлашда ҳисса қўшди. Унинг илмий-ижодий изланишлари ўз мевасини берди: 2000 йилда истеъдодли ёш олима **Зулфия номидаги Давлат мукофоти**га сазовор бўлди.

Жамила Избоскан туманидаги 6-гимназия-интернатида ёшларга инглиз тилидан сабоқ беради.

Ўз истеъдод қирраларини намоён этишида ижодий жасорат ҳам керак. Мана шу ҳақиқатни Жамилахон ёдда тутади, албатта.

Ойдин ҲОЖИЕВА,
Ўзбекистон халқ шоираси

ШАРТНОМА БУ — ЛАФЗ ДЕГАНИ

Хўжаликлар томонидан шартнома шартлари нега бажарилмаяпти? Нима сабабдан фермер хўжаликларининг ер майдонини ижарага олиш ҳуқуқи бекор қилинган? Нима учун Олтинсой туман ҳокими ғайриқонуний қарор чиқарди?

Ҳозирги пайтда қишлоқ хўжалиги корхоналарида меҳнатни ташкил қилишда оила пудрати — ички хўжалик ишлаб чиқариш фаолиятини яхши йўлга қўйишнинг самарали шаклларидан бири ҳисобланади.

Ширкат хўжалигида меҳнатни тўғри ташкил этиш, жамоа мол-мулкини сақлаш ва моддий бойликларни тежамкорона сарфлашда оила пудрати билан ҳисоб-китобнинг чек усулини жорий қилиш самарали натижалар бермоқда.

Вилоятимиздаги аксарият қишлоқ хўжалиги корхоналарида оила пудратчилари билан ҳисоб-китоб қилишнинг чек усули қўлланилаётган бўлса-да, афсуски, ҳали бу борада қатор камчиликлар ва нуқсонларга ҳам йўл қўйилмоқда.

2000 йил ва 2001 йилнинг ўтган даврида адлия бошқармаси ходимлари томонидан Олтинсой туманида мавжуд ширкат ва жамоа хўжаликларида оила пудратчилари билан ҳисоб-китоб қилишнинг чек усули қўлланиши, оила пудрати шартномаларининг тузилиши ва уларнинг ижро этилиши аҳволи ўрганилганда, хўжаликларда бу борадаги бир талай нуқсонлар борлиги маълум бўлди. Бу борада қонунбузарликларга йўл қўйган мансабдор шахсларнинг интизомий жавобгарлигини кўриб чиқиш учун Олтинсой тумани ҳокимлигига тақдимномалар киритдик.

Ходимларимиз томонидан жойларда қишлоқ хўжалиги корхоналарида ички шартнома муносабатлари ўрганилиб, хўжаликлар томонидан бир қатор оила пудрати шартномалари шартларининг бузилганлиги ҳолатлари аниқланди. Ушбу ҳолатлар юзасидан 2000 йилнинг декабр ва 2001 йилнинг январ ойларида пудратчиларнинг манфаатларини кўзлаб, судларга (1.235932 сўмлик) даъво аризалари киритилди.

Мисол учун, Олтинсой тумани З.М.Бобур номли ширкат хўжалиги 2000 йил узум ҳосили учун оила пудратчиси Т.Юсупов билан 2000 йил 1 феврал куни 136-сонли шартнома тузган. Шартномага асосан ширкат хўжалиги пудратчи Т.Юсуповга далолатнома асосида 1.59 га токзор топшириши лозим бўлсада, унга 2000 йил 29 март куни 1.35 га токзор топширган. Шартнома шартларига кўра, пудратчи З.М.Бобур ширкат хўжалигига жами 18.4 тонна узум етиштириб, режадагидан 4.98 тонна зиёд маҳсулот етказиб берган.

Шартноманинг 2.2-бандида маҳсулот ишлаб чиқариш учун етказиб берилган ер майдонини шудгорлаш учун талаб қилинадиган ёқилғи ва техникани, иш ҳақини (белгиланган нормативлар асосида, маҳсулот сотилгунча 70 фоиз, маҳсулот сотилгандан сўнг 100 фоиз миқдорида) қисман минерал ўғитни, уруғликни (очиқ майдон бўлса) таъминлаб бериш мажбурияти хўжаликнинг зиммасида бўлишига қарамай, хўжалик томонидан пудратчи Т.Юсуповга (жами 28.107 сўмлик) бу хизматлар кўрсатилмаган.

Ёки хўжалик томонидан пудратчига маҳсулот учун 363829 сўм аванс ва иш ҳақи тўланмаган ҳамда томонлар ўртасида тузилган шартнома асосида пудратчига жами 28107 сўмлик моддий-техника ресурслари етказиб берилмаган. Ширкат хўжалиги шартнома мажбуриятларини бажармаганлиги оқибатида оилавий пудратчи Т.Юсупов маҳсулот етиштириш учун ўзининг мол-мулки ҳисобидан 127000 сўм сарфлаб, моддий зарар кўрган. Бунинг учун хўжалик пудратчига 100 фоиз миқдорида жарима тўлаши лозим. Пудратчига З.М.Бобур номли ширкат хўжалигидан жами 1.433.210 сўм ундириб берилиши керак.

Олтинсой туман ҳокимининг 448-, 449- ва 450-сонли қарорлари (30.12.2000 й.) билан «Наримонов», «Истиқлол» ҳамда Т.Ортиқов номли фермер хўжаликларининг ер майдонини ижарага олиш ҳуқуқи бекор қилинган. Бунга мазкур фермерларнинг 2000 йил ҳосили учун пахта ва ғалла экини экмаганлиги, ердан оқилона фойдаланилмаётгани асос қилиб кўрсатилган.

Лекин афсуски, туман ҳокимининг юқоридаги ғала қарори ҳам ғайриқонуний ҳисобланади.

Бундан ташқари, туман ҳокимлиги томонидан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 15 июлдаги 300-сонли қарори 3-иловасидаги «Фермер хўжалигини юритиш учун ер участкаларини фуқароларга узоқ муддатли ижарага бериш» тартибининг 16-17-бандлари талаблари ижросида ҳам хато-камчиликларга йўл қўйилган.

Фуқаро О.Ярматов «Алпомиш» ширкат хўжалиги билан пудрат шартномасини тузиб, 2000 йил ҳосилидан 21.1 тонна пахта, 6 тонна полиз маҳсулотлари ва 20.0 тонна ғалла етиштириш мажбуриятини олиб, пахтани 105.5, ғаллани 130, полиз маҳсулотларини тайёрлаш режасини 100 фоизга бажарган.

Ширкат хўжалиги бошқаруви О.Ярматовнинг аризасига кўра фермер хўжалигини ташкил этиш тўғрисидаги масалани умумий йиғилиш муҳокамасига киритиб, унга 12.70 гектар ер майдони ажратиш тўғрисида қарор қабул қилган.

Шундан сўнг умумий мажлис қарори фермер хўжалиги фаолиятининг бизнес-режаси билан бирга туман ҳокимлигига юборилган. Ҳоким эса бу масалани беш кун муддатда ҳал этиш учун ер участкаларини бериш масалаларини кўриб чиқувчи туман комиссиясига топширган.

Комиссия О.Ярматовга ижарага ер участкаси бериш мақсадга мувофиқлиги ҳақида хулоса берган, бироқ Олтинсой туман ҳокимлиги томонидан Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 15 июлдаги 300-сонли қарори 3-иловасидаги «Фермер хўжалигини юритиш учун ер участкаларини фуқароларга узоқ муддатли ижарага бериш» тартибининг 17-банди талаби қўпол равишда бузилган.

Ҳолбуки, ушбу ҳолатда туман ҳокими комиссия хулосасидан сўнг 15 кун муддатда фермер хўжалигини юритиш учун фуқарога ер участкаси бериш тўғрисида қарор қабул қилиши лозим эди. Орадан 2 йил вақт ўтган бўлишига қарамай, фермер хўжалигини ташкил қилиш учун ер участкаси ажратиб бериш тўғрисида қарор қабул қилмаган, яъни О.Ярматовнинг қонуний талаби қондирилмаган.

Биз ўз ўрнида Олтинсой тумани ҳокими Р.Алимовга юқоридаги ғайримантиқий қарорларни бекор қилиш, фермерларнинг қонуний фаолиятини чекламаслик зарурлиги тўғрисида тақдимномалар киритдик.

Адлия бошқармаси ходимлари томонидан 2001 йил давомида хўжаликлар, корхона ва ташкилотларда ўтказилган текширувлар жараёнида амалдаги шартномавий муносабатларга доир қонун ҳужжатларининг талабларига қатъий риоя этилиши юзасидан тушунтириш ишлари олиб борилмоқда. Шартнома муносабатларининг бажарилиш ҳолати бизнинг доимий диққат-эътиборимизда.

Ўйлаймизки, фермерлик ҳаракатини ривожлантиришга тўсқинлик қилаётган суньий ғовлар олиб ташланади. Ўз мансабини суиистеъмол қилган раҳбарларга нисбатан қатъий чора кўрилади.

Фахриддин ҚЎЛДОШЕВ,
Сурхондарё вилояти адлия бошқармаси бошлиғи ўринбосари вазифасини бажарувчи

Бизга жавоб ёзадилар

«ЭРКАТОЙ»ГА УЧ МАКТУБ

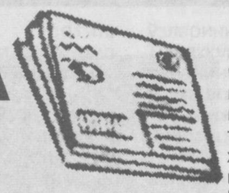

Газетамизнинг шу йил 13 март сонида «Эркатой ёки сувга ботмаган ёлғон ҳақида» сарлавҳали танқидий мақола чоп этилган эди. Унда Бухоро шаҳар, А.Чўлпон номидаги кўчада яшовчи тадбиркор Хурсанд Ботировнинг шикоят хати асосида махсус мухбиримизнинг журналистик суриштирув натижалари эълон қилинган эди. Ушбу танқидий мақола юзасидан таҳририятимизга уч мактуб келди.

Мақолада таъкидланган камчиликларнинг келиб чиқиш сабабларини ўрганиш ва тегишли чора-тадбирлар кўриш юзасидан Бухоро шаҳар ҳокимининг 50-Ф фармойишига асосан ишчи гуруҳи тузилди.

Бухоро шаҳридаги «Транспорт воситаларини сақлаш, қўриқлаш ва техник хизмат кўрсатиш уюшмаси»га автомобил тўхташ жойларининг 8 тасида тушум маблағлари ундирилиши юзасидан Бухоро вилоят Давлат солиқ бошқармаси ҳамда Солиқ соҳасида қонунбузарликларга қарши тезкор курашиш бошқармаси ходимлари билан ҳамкорликда мониторинг ўтказилди. Натижада автомобиллар тўхташ жойларидан 4 кун ичида 41 минг сўмдан зиёд тушум маблағ ундирилиши ва уюшма хазинасига кирим қилиниши таъминланди. Бир кунлик умумий тушум 10252 сўмга тўғри келиши кузатилди. Январ-феврал ойларидаги якун таҳлил қилинганда, бир кунлик ўртача тушум 2250 сўмдан 3100 сўмгача миқдорида уюшма хазинасига кирим қилингани, яъни ҳақиқатан ҳам йиғимлар дастлабки кунларга нисбатан 2-2,5 баробарга кўпайганлиги маълум бўлди. Уюшма фаолиятининг бошқа жараёнлари ҳам назорат тартибида текширилганда қатор камчиликлар мавжуд эканлиги аниқланди.

Қисқаси, мақолада қайд этилган камчиликлар тўла ўз тасдиғини топди ва вилоят солиқ идоралари ходимлари иштирокида атрофлича муҳокама қилинди. Бухоро шаҳар Ф.Хўжаев туман ДСИ раҳбарияти ва масъул ходимлари уюшма фаолиятини етарли даражада назорат қилишмагани таъкидланди. Бундай камчиликлар қайта такрорланганда, қатъий интизомий чоралар кўрилиши тўғрисида атрофлича муҳокама қилинди. Бухоро шаҳар Ф.Хўжаев туман ДСИ раҳбарияти ва масъул ходимлари уюшма фаолиятини етарли даражада назорат қилишмагани таъкидланди. Бундай камчиликлар қайта такрорланганда, қатъий интизомий чоралар кўрилиши тўғрисида тегишли чора-тадбирлар кўриш юзасидан Бухоро шаҳар ҳокимининг 50-Ф фармойишига асосан ишчи гуруҳи тузилди.

* * *

Газетада эълон қилинган танқидий мақолада урғу берилган хато ва камчиликларни бартараф этиш мақсадида Бухоро шаҳар ҳокимлиги, вилоят Давлат солиқ бошқармаси, солиқ соҳасида ҳуқуқбузилишларга қарши курашиш вилоят бошқармаси ходимлари ҳамкорлигида тезкор гуруҳлар тузилди ва бу борада аниқ чора-тадбирлар белгиланди.

Шаҳар ҳокимлиги ҳузуридаги транспорт воситаларини сақлаш ва техник хизмат кўрсатиш уюшмаси раиси А.Раҳмонов ўз хизмат вазифасига совуққонлик билан қарагани учун лавозимидан озод қилинди. Шу билан бирга, қатор автотураргоҳ назоратчиларига нисбатан ҳам интизомий жазо чоралари кўрилди. Кунлик нақд пул тушуми устидан қатъий назорат йўлга қўйилди.

О.ЖУМАЕВ,
Бухоро вилояти ҳокимининг ўринбосари

* * *

«Эркатой ёки сувга ботмаган ёлғон ҳақида» мақоласида келтирилган хато ва камчиликларни ўрганиш юзасидан Бухоро шаҳар ҳокимлиги томонидан махсус хизмат текшируви гуруҳи тузилди. Мазкур гуруҳ берган хулосаларга кўра, мақолада қайд этилган нуқсон ва камчиликлар тўла ўз тасдиғини топган.

Шундан келиб чиқиб, уюшма таъсисчиларининг умумий йиғилиши ўтказилди ва унда зарур чора-тадбирлар белгиланди. Йиғилиш қарорига асосан бундан буён уюшма раиси таъсисчилар орасидан сайланади ва автомобил тўхташ жойлари тендер танловлари орқали сотилади.

Шаҳар ҳокимлиги «Инсон ва қонун» газетасига мавжуд камчиликларни бартараф этишда яқиндан кўмак бергани учун ўз миннатдорчилигини билдиради.

К.КАМОЛОВ,
Бухоро шаҳар ҳокими

Самарқанд: истиқлол йилларидаги бунёдкорлик

Талаба мулоҳаза юритади

НУТҚ — ТАФАККУР МЎЪЖИЗАСИ

Ҳуқуқшунослик дунёсига кирдингиз. Равон ва ифодали нутқ сизнинг асосий қуролингизга айланган. Нафақат оғзаки нутқ, балки ёзма нутқ ҳам бу борада ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Чунки сиз сўз заргарига айландингиз.

Қайси соҳада бўлмасин, бу икки чўққини эгаллаш инсонни муваффақият сари етаклайди.

Ҳуқуқшуноснинг оғзаки нутқи қандай бўлиши керак?

Бизнингча, унинг олдига қуйидаги 3 та талабни қўйиш мақсадга мувофиқ:

1. Ўзаро суҳбат қурилаётган томон билан интеллектуал боғланиш.

2. Ўз фикрларини қувватлайдиган ашёвий ва мантиқий далиллар топа билиш ҳамда уларни тил орқали тўғри ифодалай олиш.

3. Келтирилган далиллардан мантиқий хулосалар чиқара билиш.

Сўзларни тўғри ва ўз ўрнида ишлата билиш ҳам унинг асосий ютуқларидан бирига айланади. Оғзаки нутқ тезкорлик билан амалга ошади. Баъзан сўзловчи тушунчани ифодаловчи сўзни ўша тезликда топа олмай қолади ва оқибатда ўйланган тушунчани ифодалай олмайдиган сўзларни ишлатиб юборади. Натижада айтилган нутқ (гап, гаплар) кўзланган мақсад (фикрни) тўлиқ рўёбга чиқармай қолади. Бундан тингловчи ҳам, сўзловчи ҳам наф кўрмайди.

Оғзаки нутқда сўзловчининг фаол нутқий ҳаракати тўхтам, оҳанг, урғу, турли хил имо-ишоралар фикрнинг тингловчига етиб боришида алоҳида аҳамият касб этади.

Оғзаки нутқ гарчи инсоннинг ҳис-туйғусига тезроқ таъсир этса-да, бироқ сўз бойлиги жиҳатидан ёзма нутққа нисбатан анча камбағал бўлади. Чунки нутқини ёзаётганда муаллиф вақт жиҳатидан бемалол фикрлаш имкониятига эга бўлади. У ўз нутқи қисмларини ва бутун нутқни қайта-қайта таҳрир қилиши, фикр учун энг мос сўз, ибораларни танлаши мумкин.

Шунингдек, оғзаки нутққа нисбатан ёзма нутқнинг (маълумотнинг) қанчалик асослилиги ҳуқуқшунос олдига, қолаверса, барча касб эгалари олдига уни ўрганиш йўлида алоҳида бир масъулият юклайди. Унинг сифат даражаси сўзга нисбатан услубий, имловий ва тиниш белгиларини тўғри қўллаш қоидаларини ишлата билишда ҳам намоён бўлади.

Биз танлаган касб кўп жиҳатдан инсоннинг тақдирини у ёки бу даражада ўзгартиришга сабаб бўлади. Бинобарин, касб тақозоси биз ўрганаётган объектни ҳар томонлама ўрганиб, тегишли хулоса чиқаришни талаб қилади. Ҳуқуқшуноснинг нутқи ҳар қандай вазиятда ҳам, аввало, холисона бўлиши керак. Бундай талабга жавоб бериш учун эса муайян вазият, ҳолатни эҳтирос, ҳиссиётга берилмасдан вазминлик билан ўрганиш керак бўлади.

Касбимиз тақозоси ҳар доим ҳам мантиққа таяниб фикр юритиш заруратини қўяди. Шундай экан, нутқимиз қайси шаклда бўлишидан қатъий назар, бизнинг асосий қуролимиздир. Шу боис асосий эътиборни унинг равон ва таъсирчан бўлишига қаратмоғимиз лозим.

Ойбек ТЎХТАБОЕВ,
Фарғона Давлат университети талабаси

Бир хат изидан

ЁЛҒОН УЗОҚҚА КЕТСА ҲАМ, ҲАҚИҚАТ ҚУВИБ ЕТАДИ

Ёки Узун туманидаги айрим раҳбарларнинг бир минарга от берма, қабилида иш тутгани хусусида

Шу йилнинг 20 апрелида Сурхондарё вилояти, Узун туманидаги Ж.Эшмирзаев номли ширкат хўжалигида истиқомат қиладиган Абдулҳай Ёров таҳририятимизга шикоят хати йўллаб, деҳқон-фермер хўжалиги ташкил этиш нияти борлигини, аммо ширкат хўжалигидан ер ололмай 4 йилдан буён овора бўлиб юрганини афсус билан баён этган.

Жумладан, шикоят хатида шундай сўзлар битилган: Саккиз нафар фарзандим бор. Оилам шу ширкат хўжалиги аъзоси. Отам шу ширкат хўжалигида умрбўйи бригадир бўлиб ишлаган. Гўдаклигим эгатнинг ичида ўтган. Пахта билан бўйлашиб катта бўлганман. Шу сабабли деҳқончилик нима эканлигини беш бармоғимдек яхши биламан. Лекин ширкат хўжалигидан ўн гектар ер олиб фарзандларим билан деҳқончилик қилай десам, маҳаллий раҳбарлар «бир минарга от берма» қабилида иш тутмоқда.

Мазкур шикоят хатида келтирилган фикрларни батафсил ўрганиш учун мухбиримиз Сурхондарё вилояти Узун туманида бўлиб қайтди.

Чегарага яқин ҳудудда жойлашган Ж.Эшмирзаев номидаги ширкат хўжалигига йўл олдик. Хўжалик раҳбарини топамизми, йўқми, деган ўйда ширкат хўжалиги гаражига қадам ранжида этгандик. Хайрият, хўжалик раиси Зиёдулла Турдиев шу ерда экан. Мақсадимизни билгач, Зиёдулла ака бир тракторчига шикоятчи А.Ёровни тезда топиб келишни тайинлаб, бизни идорага бошлади.

- Газетага шикоят ёзган Ёровни танийман, - дейди раис, - акасими, укасими, шу ширкатда фермер. Мен раҳбар бўлганимга атиги ўн ой бўлди. Менга ҳам мурожаат қилган. Лекин ҳали ер ажратиб берганимизча йўқ...

Бу орада Абдулҳай Ёров ҳам бир даста қоғозу ҳужжатларни раис хонасига кирди. Ўзаро мунозара қизғин бошланди. Бундан уч йил илгари шу ширкат хўжалиги ҳудудидаги «Истиқлол» маҳалласида раислик қилган Абдулҳай маҳаллалар бирлаштирилганлиги сабабли ишсиз қолган. Кейин у ер олиб деҳқончилик қилишга ахд қилган. Ҳаммаси ана шундан сўнг бошланган.

- Раис! - дейди у. - Мен шу тупроқда туғилганман. Пахтанинг, ғалланинг ичида ўсганман. Ернинг тилини ҳар қандай ҳосилотдан ҳам яхшироқ биламан. Сизгача шу вазифада ишлаган собиқ раис ва ҳокимга ариза ёзиб, идорасига бош ураверіб, ҳолдан тойдим. Амалдаги қонунларга кўра 10 гектар ер сўраганман. Ўзим ва оилам билан ўн кишимиз. Худога шукр, ҳаммаси ишга яроқли. Улар ҳам эсини танибдики, даладан бери келмаган. Сизга ер олиш ҳақида ариза ёзиб киргганимга мана 9 ой тўлди. Мендан кейин ариза ёзганларнинг айримлари ер олиб, туппа-тузук ишлаб юришибди-ку!

Ширкат хўжалиги раиси Абдулҳай аканинг гапларини раҳбарларга хос босиқлик билан тинглади. Ва, ниҳоят, аризачининг саси сингач:

- Сизга ўхшаган кишилардан ширкат хўжалигига 20 дан ошиқ ариза тушган. Буларни ҳал қиламиз. Лекин ҳеч ким навбатсиз ер олгани йўқ, - деб жавоб қилди.

- 47-сон мактаб ўқитувчиси Санобар Омонова-чи?! Мен тўрт йил ариза ёзиб ер ололмай юрибманку, у сиз раислик вазифасига келган куннинг эртасигаёқ ўн гектар ер олиб, деҳқончилик қилмоқда. Мен-чи?

Шундан сўнг ҳужжатларни ўрганишга киришдик. Юқорида тилга олинган Санобар Омонова ширкат раиси З.Турдиев номига 2000 йил 23 август куни мурожаат қилган, 24 август куни ўтказилган ширкат хўжалигининг умумий йиғилишининг 1-сонли қарори билан муаллимага 10 гектар ер берилган. Бунчалик тезкорликка тасанно ўқийсан. Биз жумбоқли саволларга жавоб топиш учун исбот талаб қилмайдиган ҳужжатларга назар ташлаймиз.

1999 йил 22 декабр кунида ширкат хўжалигининг собиқ раиси Т.Тошевга А.Ёровнинг ер сўраб ёзган аризасига: «...комиссия кўриб чиқиб, рўйхатга олсин!» деган ёзув тагига жимжимадор имзо чекилган. Комиссиянинг бу ҳақидаги хулосаси берилган. Аммо... Қоғоз қоғозлигича, раис раислигича қолиб кетаверган. Комиссия хулосасидан кўчирма: ***«Ж.Ишмирзаев (биз айнан келтирмоқдамиз - муаллиф изоҳи) номли хўжалик правлениесига 1-Май маҳалласининг Ховот қишлоғида яшовчи Ёров Абдулхай томонидан ўн гектар ер фермер хўжалиги тузиб ишлаш учун сўралган аризасини ўрганиб, хулоса қилади... Пахтачилик ва ғаллачилик йўналишида фермер хўжалик тузиб ишлаш учун ўн гектар ер майдони ажратилса, ўзини оқлайди. Ушбу масала умумий йиғилиш муҳокамасига қўйилишини сўраймиз.***

Комиссия раиси И.Жўракулов.

Аъзолари: Т.Бекбоев, И.Аллиев...»

Хулоса жами етти кишининг имзоси билан тасдиқланган. Натижа эса...

Аммо Абдулҳай ака бундан толиқмади, ер сўраб мурожаат қилишни бас қилмади. Яна юқори маҳкамаларга ариза билан мурожаат қилди. Орзуси жиндай ушаладиган бўлди. Нега дейсизми, кунлардан бир кун унга туман ҳокимининг биринчи ўринбосари (ҳозирда собиқ) жаноб Ж.Тўрахоновнинг имзоси чекилган қуйидаги жавоб хати келди: ***«...Маълумот учун туман ҳокими С.Ҳасановга*** (собиқ - муаллиф изоҳи). ***Фуқаро Ёров Абулҳайнинг аризаси ширкат хўжалигида рўйхатга олиниб, хўжаликнинг навбатдаги умумий йиғилишида кўриб чиқилади. Туман ҳокимининг биринчи ўринбосари Ж.Тўрахонов. Имзо».***

Бу хат ўтган йилнинг 24 май куни ҳокимлик бўлимидан чиқим қилинган. Аммо баҳор ўтди, ёз ўтди, куз ўтди, сувлар оқди... Сувларга қўшилиб хатлар ҳам оқди...

2000 йилнинг 29 апрелида туман ҳокимининг биринчи муовини вилоят ҳокимиятига йўллаган манави ҳужжат ҳам ёлғоннинг умри қисқа эканлигини тасдиқлаб турибди.

«Сурхондарё вилоят ҳокимиятига.

Фермер хўжалиги тузиш учун ер майдони ажратиб беришда ёрдам сўраб ёзган Б-1220 сонли аризасини Ж.Эшмирзаев номли ширкат хўжалиги бошқаруви томонидан ўрганиб чиқиб, қуйидагиларни маълум қилади.

Фуқаро Ёров Абдулхайнинг аризаси ширкат хўжалиги рўйхатига олиниб, хўжаликнинг навбатдаги умумий йиғилишида кўриб чиқилади.

Туман ҳокимининг биринчи ўринбосари Ж.Тўрахонов. Имзо».

Ўтган йилнинг апрелидан буён ер оламан деб овора бўлган фуқаронинг аризаси, ўзаро ёзишма, жимжимадор имзолар чекилган номалар бир тахлам бўлиб қалашиб ётибди.

Биз раис Зиёдулла Турдиевдан ўтган йилнинг август ойига қадар ширкат хўжалигига тушган ариза ва шикоятларни ўрганиш мақсадида, кўрсатишни сўрадик. Шунда у киши:

- 2000 йилнинг август ойига қадар ширкат хўжалигида биронта ариза, шикоят каби ҳужжатлар сақланган эмас. Бунда кирим-чиқим дафтари ҳам юритилган эмас. Ариза ва шикоятларни ҳам собиқ котиб Х.Қурбонов ўзи билан бирга олиб кетган, - деб жавоб қилди. Шу сабаб, бирон ҳужжат кўрсатолмайман.

Ёқангни ушлайсан, киши. Тавба, фуқаронинг аризаси, шикоятини ким хоҳласа ўзи билан олиб кетса, хоҳласа гумдон қилса... Бундай жойда инсонга эътибор бўладими? Оддий деҳқоннинг қадри шунчаликми! Бундай аҳволда хўжаликда иш олға силжирмиди?

Йўқ, албатта.

Шу сабаб ҳам ўтган йили хўжаликда ғалла етиштириш режаси 67, пахта 71, мева 10 фоизга бажарилган, холос.

Идорага келишимиз билан аризачилар, шикоятчилар тўпланиб қолди. Шу ширкат хўжалигида кўп йиллардан буён ҳосилот бўлиб ишлаб келаётган Тўрамурод Тилаков ҳам ҳасратларини супрага ёйиб ташлади:

- Уч йилдан буён ер бериng, фермер бўлай, деб чопаман, чопаман адоғи йўқ, - дейди нолиш билан. - Мен-ку, мутахассис. Ахир, шу ширкатда ҳосилотман. Ер оламан деб ҳамиша ёлғон ваъдаларнинг чўққисига тушиб-чиқиб юрибман.

Бундай аризаларни шу ширкат аъзоси А.Ҳимойиддинов, Б.Салоев ва бошқа фуқаролардан эшитдик, бизга ёзиб беришди.

- Хўп раис, собиқ раҳбарлар-ку, фермер бўламан деганларни илигинг қуриса ҳам йўлдан қолма, қабилида сарсон этишибди. Сиз ўтган ўн ойда уларнинг мушкулини осон қилгандирсиз? - сўраймиз Зиёдулла акадан.

Раис шу йилнинг 13 феврал куни бўлиб ўтган умумий йиғилиш қарорини кўрсатди. Ушбу қарорда ширкат хўжалигига тушган ўн нафар бўлажак фермерларга 120 гектар ер ажратилиши ва бу ер айнан фамилияси ёзилган кишиларга ўн гектардан бўлиб берилиши таъкидланиб, қарор тасдиғини туман ҳокимлигидан сўралсин, дейилган.

- Мен ўзимнинг зиммамдаги ишларни бажарганман. У ёғи ҳокимликка боғлиқ, - дейди ширкат хўжалиги раиси Зиёдулла Турдиев.

- Абдулҳай ака, ўтган йилнинг 11 сентябрида ширкатга ер бериш учун ариза ёзган экан, мана, орадан тўққиз ой ўтган бўлса ҳам ер ололмаяптику?

- У ёғини билмадим, мана, қарор чиқарилган. Энди ўзингиз биласиз, туман ҳокимиятидан ўтиб бир нарса қилолмаймиз...

- Ҳужжатларни сўрасак, ер тузувчида, ҳозир олиб келади. Уйида экан дейсиз. Ариза-шикоятларни ҳисобга олувчи дафтар, шуғулланадиган одам борми ўзи?

- Энди менгача барча ариза-ю, шикоятлар ҳеч қаерда сақланмаган, кирим ҳам, чиқим ҳам қилинмаган. Ўзим фаолият бошлагандан буён бу иш билан ер тузувчи шуғулланади.

- Унда нега биз сўраётган қарор, аризаларни кўрсатмаяпсиз?

- Э, анави котиб ҳужжатларни уйига олиб кетган экан. Ҳозир юбордим, олиб келади...

Хуллас, аниқ гапнинг ўзи йўқ. Нега шундай тоифадаги одамлар раҳбар бўладия?! Эртанги кунга ишонмаслик, куйдирса ҳам кун яхши қабилида ишлайдиган бундай тоифадаги раҳбарлардан нимани кутиш мумкин?! Келинг, яхшиси фикримизни исботловчи яна бир ҳужжатни келтирайлик. Ахир, бировга баҳо бериш осон эмас-да! Биз ҳам Абдулҳайга ўхшаб адолат бўлсин-да, деб айтгимиз келади. Раис жаноблари айтган ўша 2001 йил 13 феврал кунидаги ўн нафар фуқароларга ер ажратиш ҳақидаги умумий йиғилиш қарорини излаб, туман ҳокимлигига бордик. Қарорни топдик ҳам. Раис Зиёдулла Турдиев ва туман ҳокимининг биринчи ўринбосари вазифасига бундан бир ой илгари ишга келган Бўрибой ака Тошбоев билан юзма-юз ўтириб суҳбатлашдик.

- Қарор сохта тузилган, - деди янги ҳоким муовини Б.Тошбоев, - бунинг учун кимдир жавоб бериши керак. Биринчидан, ер бериш ҳақидаги масала кўрилган умумий йиғилиш қарорига фақат раис ва мажлис котиби эмас, барча аъзолари имзо чекиши лозим. Иккинчидан, ширкат хўжалигидаги фуқаролардан ер ажратиш тўғрисида тушган аризаларни ҳал этиш масаласи ўша йиғилишда охиригача муҳокама этилмаган. Буни ҳокимиятдан иштирок этган вакилларимиз тасдиқлашди. Бу аниқ факт. Қарор эса сохта.

- Мен бунга тўла қўшиламан, - дейди суҳбат иштирокчиси Абдулҳай Ёров, - ўша кунги йиғилишда менинг ёки ер оламан деган бошқа одамларнинг аризаси йиғилиш кун тартибига киритилган эмас. Фақат раис минбарга чиқиб, менда 28 кишининг ер сўраб ёзган аризаси бор, деганди. Ҳокимият вакиллари бироңта аризачининг бизнес режаси, тегишли ҳужжатлари йўқлиги, фақат раис ўз қўлида наридан-бери ёзган умумий рўйхатни тақдим этгани сабабли бу масала йиғилиш кун тартибидан олиб ташланди. Бунга ўзим гувоҳман. Мажлисда қатнашгандим.

Мана сизга фуқаролар аризасига бўлган муносабат!

- Хуллас, гап шундай, - деди ҳоким муовини Б.Тошбоев, - 10 майгача ер сўраб ёзган фуқароларнинг барча ҳужжатларини тайёрлаб, ўша куни ўтказиладиган умумий йиғилишда кўриб чиқамиз. Ўзим шу йиғилишда шахсан иштирок этаман. Манави сарсон-саргардонликларга ҳам барҳам берамиз.

Туман ҳокимиятида бир гуруҳ мутахассислар билан ўтказилган юзма-юз суҳбатдан бироз қаноатланиб, молга талашмадик, орга талашдик, дея катта умидлар билан сафардан қайтдик.

Ҳа, эртами-кечми, адолат бўлсин-да!

Собир ЁДИКОВ,
«Инсон ва қонун» махсус мухбири

ТАРОЗИНИНГ ИККИ ПАЛЛАСИ

Бу адолат, бу қонун ва тенгликдир

Президентимиз Ислом Каримовнинг: «Дунёга келган чақалоқ аввал эмаклаб, кейин тетапоя бўлади. Вазият шундай келдики, мустақил Ўзбекистон туғилган куниёқ оёққа туришга, ўзи юришга мажбур бўлди», деган сўзлари замирида чуқур маъно мужассам.

Истиқлолнинг дастлабки йилларидаги оғир ва зиддиятли вазият, бир томондан жон талвасасида тўлғонаётган империянинг хуружлари, иккинчи томондан, мамлакат ичкарисида сохта демократларнинг тақир жойдан чанг чиқаришга уриниши ҳали ҳеч кимнинг ёдидан кўтарилгани йўқ. Юртбошимиз мана шундай оғир паллада халқимизнинг кипригига гард ҳам қўндирмай, гўё олов қўйнидан олиб ўтдилар. Дунё харитасида Ўзбекистон деган давлат пайдо бўлди.

Баъзан мустақилликни жўнгина тушунган, уни «Менга нима берди?» қабилида қабул қилаётган кимсаларни кўриб, тўғриси, ранжийсан киши.

Ўз юртида чин фуқароликни ҳис этмаган киши, аввало, Ватан, миллат нелигини билмайди, танимайди. Улуғ, ишончли бир таскин бор: ҳаммамизни бирлаштиришга (улуғ ниятлар йўлида), номимиз, шаънимизни узоқларга элтишга қодир Ватанга эга эканмиз, ҳамиша фарзандлик ва содиқлик юки виждонимизга муҳрланган бўлади. Аммо ўзликни англамай, маънавиятга яқинлашмай туриб, бу муҳрни ўқиш ва уқиш қийин. Маънавиятни кўзгуга қиёслашади. Қадриятларимиз эса теран илдизга, қиёфага эгаки, уни йўқотган қисматнинг заволи билан баробардир.

Ҳеч кимга Ватан тортиқ этилмайди. Ватан туҳфа эмас. Унда туғилиш бор... Ватанни қисмат билиб қурашган, унинг учун жонини беришга тайёр кишиларга ҳар биримиз ҳавас билан қараймиз. Боболаримиз тузган улуғ давлатнинг устига тупроқ тортган босқинчиларга қарши курашганлар бизнинг ҳақиқий қаҳрамонларимиз, фахримиз ҳисобланади.

Биз озодликка етган, орзудек қўл етмас бахтни ўз кўзимиз билан кўрган авлодмиз. Ўтган кунлар бизга, биз орқали фарзандларимизга сабоқ бўлишини истар эдим. Шу кунгача ҳуқуқий дарвозанинг калити ўзгалар қўлида эди. Узоқ йиллар қоғоздаги қонунларга ишондик. Ёлғон илдиз отди. Ҳақ-ҳуқуқ талашолмадик, сўролмадик. Ватан, озодлик деган муқаддас ғоялардан узоқроқ юрдик. Чунки зулм отлиғ бир куч бор эдики, инон-ихтиёримиз ўзимизда эмас эди. Бугун кеча ҳақида сўз айтсак, алдов, зулмга бурканган қизил империяни эсламай, унинг фожиаларга тўла ситамларини туймай илож йўқ.

Дунё ўз тараққиёти давомида бир нечта ижтимоий формацияларни босиб ўтади, деб таълим беришади. Қулдорлик, феодализмнинг умри тугади. Ёмонотликка чиқарганимиз капитализм эса ҳамон йўлда — ҳаракатда, ривожланишда. Бу йўналишларнинг мақсади, нияти аниқ, ўз қиёфасига эга. Ёлғон пойдевор устига қурилган социализмгина ниятини чиройли шиорлар билан ўраб, бутун бир давр авлодларини чалғитди, уларни номсиз, маконсиз, мулксиз бўшлиққа чўктирди. Ҳамма нарсани, ҳатто миллатларни, миллат жойлашган, шаклланган ҳудудларни ҳам «совет» сўзига боғлаб, ўзиники қилишга уринган тузум узоқ яшаши мумкин эмас эди. Охир-оқибатда «бепоён Ватан» эгасиз қолди. Дунёда бирор нарса йўққи, у кимгадир, нимагадир дахлдор бўлмаса. Бугун ана шу дахлдорлик туйғуси биз ўзбекларни Ўзбекистонга қайтарди. Минг марта шукрларким, энди биз «Совет Ўзбекистони»да эмас, Ўзбекистонда туғиламиз, мустақил Ўзбекистонда хоки тупроқ бўлажакмиз.

Бугун қарамлик, зулмкор манфаатлар тарих деворига урилиб, чил-чил синди. Биз энди синган парчаларни термаймиз. Бизнинг озод ва обод уйимиз — Ўзбекистонимиз бор. Шуни юракдан ҳис қилган кундан озодмиз. Озодлик! Шак-шубҳасиз, имон-эътиқод унинг таянчи. Ўзлик унинг қиёфаси. Миллат унинг номи. Аждодлар унинг илдизидир. Шуни ёдда тутишимиз лозимки, Ватан дарси Ота, Онадан бошланиб, фарзандларга мерос бўлиб ўтади. Ҳар гал эгизак ҳуқуқнинг асоси шу буюк меросдан бунёд бўлажак.

Абдураҳмат БОЛТАЕВ,
Кизилтепа тумани

Ўн йил аввал ва бугун

“САНЪАТИНГДАН АЙЛАНАЙ, ЎЗИМНИНГ ЭЛИМ...”

(Давоми. Боши 1-бетда)

Келинг, мана шу ўринда фикримиз асоссиз бўлмаслиги учун бир неча мисол келтирайлик. Юртдошимиз, скрипкачи Даниел Холиқов ҳақида эшитган чиқарсиз. Даниел Ш. Бернинг “Скрипка концерти”ни “Баҳор” концерт залида ижро этганида борйўғи етти ёшда эди. У тўққиз ёшида Германия ва Туркия каби бир қатор мамлакатларда мустақил концертлар берди. Албатта, бу концертлар сўнггида Даниел билан бирга Ўзбекистон шарафига ҳам олқишлар айтилди. Чунки, у саҳнага Ўзбекистон вакили бўлиб чиққан эди. Шунинг учун ҳам, Даниел Холиқов 1996 йилда скрипкачиларнинг кўрик-танловида ғолиб бўлиб қайтгач, мамлакатимиз раҳбари уни қабул қилиб, италиялик машҳур уста Пеьр Лоренсио Ван Ге Лести томонидан 1760 йилда ясалган нодир скрипкани инъом этганди.

Яна бир юртдошимиз Темур Еникеев 2000 йилда Германияда бўлиб ўтган “Ёш пиониначиларнинг халқаро кўрик-танлови”да Шопен ва Бах асарларини ижро этиб, биринчи даражали мукофотга сазовор бўлди. Ёки яна 2000 йилда Италияда бўлиб ўтган “Халқаро пиониначилар кўрик-танлови”да биринчи ўринни олган ҳамюртимиз Лола Астановани олиб кўринг. Бугун Лоланинг лазер дисклари Германия, Польша, Россия каби бир қатор хорижий давлатларда сотилмоқда.

Биз бу рўйхатни ҳам истаганимизча давом эттиришимиз мумкин. Мустақиллик йилларида дунёга танилган ва танилаётган ёшларимиз жуда кўп. Таъкидлаш керакки, улардаги истеъдодни, иқтидорни истиқлол кашф этди. Улар эса, ўз навбатида Ватанимиз номини дунёга танитишга хизмат қилаётирлар.

Энди яна қурилишларга қайтсак, бугун Тошкент Давлат консерваториясининг янги биноси қад ростлаётган жойларда, бундан ўн, ўн беш йиллар илгари эски уйлар бўларди. 1986 йилларда ўзим ҳам мана шу маҳалладаги уйларнинг бирида ижарада яшаганман. Ҳозир қурилаётган бинонинг орқа томонида “6-пивзавод” бор эди. Атрофни кеча-ю кундуз ачитилган буғдойнинг қўланса ҳиди, юк олишга келган ҳайдовчиларнинг бақир-чақирлари босиб кетарди. Фақатгина кўчишнинг иложини топмаганларгина яшардилар ўша атрофда. Иложини қилганлар эса, бошқа жойдан ҳовли-жой қилиб, уйларига бизга ўхшаган талабаларни ижарага қўярдилар. Чунки, бу маҳаллаларда инсоннинг оддийгина инсон каби хотиржам яшашига имкон йўқ эди.

Бу гапларни нега айтаяпман?

Бугун шундай муҳташам ва гўзал бино қад ростлаётган бир пайтда ўтмишни эслаб ўтириш шартми, дерсиз балки?

Менимча, шарт.

Албатта, бу масканда пивзавод ўз-ўзидан бино бўлмаган. Агар чуқурроқ мулоҳаза юритсак, оддийгина мана шу заводнинг айнан шаҳарнинг қоқ марказида қурилиши замирида ҳам мустабид тузумга хос ўнлаб ғаразли мақсадларни кўриш мумкин эди.

Бу энди бошқа мавзу. Мавриди билан қайтамиз.

Яна қурилишга қайтсак, бугун ўша жойда “6-пивзавод” йўқ. Айнан унинг ўрнида бўлмаса-да, ўша маҳаллада консерваториянинг маҳобатли биноси қад ростлаётир.У пойтахтимизнинг кўркига кўрк қўшади. Бир пайтлар бу ердан барча бузуқчиликларнинг дояси бўлган ичкилик тарқалган бўлса, энди мамлакатга зиё, маърифат нурлари тарқалади.

Балки ўхшатишларим ўринсиздир. Лекин мен қандай тасаввур қилган бўлсам, худди шундай ёздим. Чунки, униси ҳам,буниси ҳам бизнинг тарихимиз. Зеро, Ватаннинг, Миллатнинг, Мамлакатнинг тарихини қандай бўлса, шундай кўриш лозим. Бугун биз қураётган, яратаётган, ёзаётган тарих, шубҳасиз, келажаги буюк мамлакатимизнинг мустаҳкам пойдевори бўлажак.

Ислом ҲАМРО

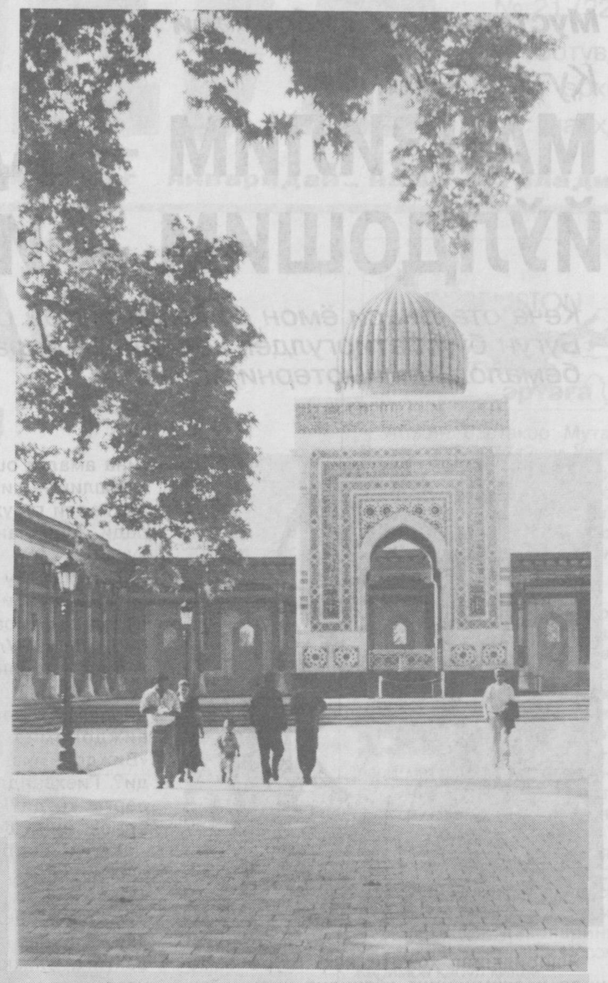

Самарқанд: истиқлол йилларидаги бунёдкорлик

Саволлар беринг!

Уларни хат ҳамда 133-70-65, 132-14-18 рақамли телефонлар орқали кутамиз.

Ҳаётда одам турли муаммоларга рўбарў келиши мумкин. Масалан, шароит тақозоси билан фарзандингиз туғруқхонада эмас, балки уйда, тиббий ёрдамсиз туғилди, дейлик.

Хўш, янги туғилган гўдакнинг туғилганини қайд этиш учун нима қилиш лозим?

Агар сиз ҳуқуқингизни билсангиз сира қийналмайсиз. Чунки мажуд қонунларимизда бундай муаммо ўзининг аниқ ечимини топган.

Ўзбекистон Республикаси Оила кодексининг 206-моддасида: «Боланинг туғилиши унинг туғилганлиги ҳақидаги тиббий маълумотнома, ота-онанинг оилавий ҳолати ва шахсини тасдиқловчи ҳужжатлар асосида қайд этилади», дейилган.

Туғилганлик ҳақидаги гувоҳнома боланинг туғилганлигини, унинг ота-онаси ким эканлигини тасдиқловчи ягона ҳужжат саналади.

Амалиётда туғруқхоналардан ташқари жойларда ва тиббий ёрдамсиз туғилган боланинг туғилишини қайд қилишда баъзи бир тушунмовчиликлар учраб турибди.

Хўш, тиббиёт муассасасининг бола туғилганлигини тасдиқловчи маълумотномаси бўлмаган ҳолларда боланинг туғилиши қандай қайд қилинади?

Республикамиз Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 12 апрелдаги 171-сонли қарори 1-иловаси билан тасдиқланган «Фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш қоидалари»нинг 18-банди бу масалага тўла ойдинлик киритади. Хусусан, бундай ҳолларда боланинг туғилганлигини қайд этиш боланинг шу онадан туғилганлигига гувоҳлик берувчилар имзолаган ва участка шифокори ёки фельдшерининг имзоси билан тасдиқланган далолатнома асосида амалга оширилади. Таъкидлаш жоизки, фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этишнинг аҳамияти шундаки, унга асосан ФҲДЁ органи томонидан берилган гувоҳнома, унда кўрсатилган ҳолатнинг тўғрилигини тасдиқловчи шаксиз далил ҳисобланади. Шу сабабли боланинг муайян онадан туғилганлигига гувоҳлик берувчилар ўз гувоҳликларини одилона беришлари лозим. Агарда бу борада қалбакилаштириш ҳолатлари содир қилинса, оқибати яхшилик билан тугамайди.

Хўш, агар бола тиббий муассасадан ташқарида, тиббий ёрдамсиз ва ҳеч кимнинг гувоҳлигисиз туғилган бўлса-чи? Бундай ҳоллар бироз мураккаб бўлиб, у суд томонидан ҳал қилинади. Яъни Республикамиз Фуқаролик процессуал кодексининг 283-моддаси 3-қисми тартибида боланинг у ёки бу онадан туғилганлиги факти ва қачон туғилганлиги аниқланади.

Юқорида таъкидланиб ўтилганидек, қонунларимиз одил бўлиб, уларда ҳар бир муаммонинг аниқ ечимини топиш йўллари белгилаб берилган.

Ҳамма гап унга адашмай амал қилишдадир.

Т.ҚОРЁҒДИЕВ

Жаҳон тажрибаси

ГЕРМАНИЯ: СУД ҲОКИМИЯТИ

(Давоми. Боши ўтган сонда)

МЕҲНАТ СУДЛАРИ

Меҳнат судлари мамлакатда ўзига хос мақомга эга. Мазкур судлар, асосан, мулкдорлар билан ёлланма меҳнат қилувчи шахслар ўртасидаги баҳсли масалалар: меҳнатга ҳақ тўлаш, меҳнат таътили, ходимларни ишдан бўшатиш, шунингдек, касаба уюшмалари билан тадбиркорлар бирлашмалари орасидаги низолар, иш ташлаш ҳолларининг қонунийлиги, корхоналарни ёпиш ва бошқа масалаларни кўриб чиқиш каби ваколатларни амалга оширади.

Ушбу суд тизимини меҳнат масалалари бўйича федерал суд (қароргоҳи - Кассел шаҳрида жойлашган) бошқаради. Унинг таркиби 5 та сенатдан иборат. Ҳайъат йиғилишлари 3 нафар профессионал судья ва 2 нафар «фахрий» судьядан (улар номзоди тадбиркорлар ва касаба уюшмалари томонидан тақдим этилади) иборат. Меҳнат судлари ларга бепул ва имтиёзли тиббий ёрдам кўрсатиш борасидаги низоли масалаларни кўриб чиқади. Мазкур суд тизими ҳам меҳнат масалалари бўйича федерал суд каби федерал суд томонидан бошқарилади. Мазкур суд таркиби 12 та сенатдан иборат бўлиб, ўзидан қуйи поғоналардаги суд муассасалари томонидан қабул қилинган қарорлар юзасидан кассация шикоятларини муҳокама қилади.

Мамлакатдаги ҳар бир ҳудудда ижтимоий масалалар бўйича ҳудудий судлар (апелляция инстанцияси сифатида) фаолият кўрсатади. Бутун мамлакат ҳудудида эса 48 та ижтимоий соҳа суди мавжуд бўлиб, улар ўз ваколатларига киритувчи барча баҳсли масалаларни биринчи инстанция тарзида кўриб чиқишга ҳақли.

Ижтимоий масалалар бўйича федерал судда ва тегишли ҳудудий судларда ишлар 3 нафар профессионал судья ва 2 нафар «фахрий» судья ҳайъати иштирокида муҳокама этилади. Қуйи масалаларни (башарти ушбу шикоятлар ва низолар бошқа соҳа судлари ваколатига дахлдор бўлмаса) кўриб чиқади.

Ушбу суд тизимини федерал маъмурий суд бошқаради (унинг қароргоҳи - Берлин шаҳрида жойлашган). Таркиби 12 та сенатдан иборат. Унинг ҳайъат йиғилишларида (таркиби 5 нафар профессионал судьядан иборат) ўзига тобе бўлган қуйи суд муассасалари устидан тушган кассация шикоятлари муҳокама қилинади. Федерал маъмурий суд йиғилишларида ҳудудлар ўртасидаги ёки ҳудудлар билан федерациялар орасидаги конституциявий характердаги баъзи баҳсталаб масалалар, федерал ҳукуматнинг у ёки бу ташкилотнинг (ўз ҳудудидаги) конституцияга зид бўлган хатти-ҳаракатини бекор қилиш, шунингдек, федерал ҳукумат органлари фаолияти устидан шикоят тарзидаги талаблар муҳокама этилади.

Юқори маъмурий судлар республиканинг ҳар бир ҳудудида ташкил этилган бўлиб, улар ўз ваколатлари доирасида, асосан апелляция тарзидаги ишларни кўриб чиқади. Уларнинг ҳайъат йиғилишларида (баъзи ҳолларда) кассация шикоятлари ҳам муҳокама этилиши мумкин. Шунингдек, заруратга кўра, баъзи масалалар (фавқулодда муҳим масалалар) биринчи ҳаракат шаклида ҳам кўриб чиқилади. Юқори маъмурий судда ишлар 3 нафар профессионал судья ҳамда 2 нафар «фахрий» судьядан иборат таркибдаги ҳайъат йиғилишларида ёки баъзи ҳудудларда фақат 3 нафар профессионал судья иштирокида муҳокама қилинади.

УЧАСТКА СУДЛАРИ

Участка судлари умумий суд тизимининг энг қуйи бўғини ҳисобланади (уларнинг сони 550 та, Ғарбий Берлинда 7 та участка суди мавжуд). Улар таркиби битта ёки бир қанча (баъзи участка судларида 30 тадан зиёд судья хизмат қилади) судьядан иборат бўлиши мумкин. Башарти, участка суди таркиби фақат битта судьядан иборат бўлса, бундай ҳолларда унга доимий ишлайдиган ўринбосар ҳам тайинланади. Участка судларида фуқаролик ишлари, асосан, битта судья томонидан кўриб чиқилади. Мазкур судларда даъво суммаси 3 минг маркагача бўлган ишлар муҳокама қилинади. Шунингдек, уй-жой ижараси, меҳмонхона эгалари билан мижозлар, транспорт ҳайдовчилари билан йўловчилар, туристлар билан сайёҳлик бюролари ўртасидаги баҳсталаб масалалар кўриб чиқилади. Шунингдек, участка судлари қошида никоҳ, оилавий муаммолар, ажралиш, болаларга нафақалар тўлаш билан бевосита боғлиқ бўлган низоли ишлар билан шуғулланувчи судьялар ҳам фаолият кўрсатади. Участка судларида судлов жараёни битта судья ёки шеффенлар (суд маслаҳатчилари) иштирокида олиб борилиши мумкин. Участка судларида унчалик оғир бўлмаган жиноят ишлари (прокурорнинг таклифига биноан бир йилдан кўпроқ муддатга озодликдан маҳрум этиш) юзасидан судлов жараёни олиб борилади.

Участка судлари ҳузурида (заруратга қараб) маслаҳатчилар суди ҳам тузилиши мумкин. Унинг йиғилишлари участка суди судьяси ҳамда 2 нафар шеффен (суд маслаҳатчиси) иштирокида ўтказилади. Маслаҳатчилар суди судлов жараёнида 3 йилгача озодликдан маҳрум этувчи жиноий ишларни кўриб чиқиши мумкин.

Умумий суд тизимида, шунингдек, вояга етмаганлар ишлари бўйича судлар ҳам мустақил бўлинма сифатида фаолият кўрсатади. Уларда 14-18 ёшдаги (баъзи ҳолларда 24 ёшгача) йигит-қизларнинг ҳуқуқбузарлик ҳолатлари кўриб чиқилади.

Бундан ташқари, мамлакатда баъзи бир соҳалар бўйича махсус ихтисослашган суд муассасалари ҳам фаолият кўрсатади, шу жумладан, умумий федерал даражада ҳам. Жумладан, булар - федерал интизомий суд, ҳудудий интизомий судлар бўлиб, улар асосан фуқароларнинг давлат ҳокимияти органлари, шунингдек, федерал патент суди фаолияти юзасидан шикоятларини кўриб чиқади.

Юқорида номлари тилга олинган барча суд органлари ўз ваколатлари доирасида мустақил иш юритади. Айрим масалалар юзасидан вужудга келган баҳсли масалалар (асосий қонуннинг 95-моддасига асосан) Олий федерал суднинг умумий сенат йиғилишларида муҳокама қилинади.

ФЕДЕРАЛ КОНСТИТУЦИЯВИЙ СУД

Федерал конституциявий суд давлат ҳокимияти органлари ва суд муассасалари тизимида ўзига хос нуфузга эга. Ушбу суд тизими 1951 йилдан буён фаолият кўрсатиб келмоқда. Унинг таркиби (ҳар бири 8 нафар федерал конституциявий суд аъзосидан иборат) иккита сенатдан иборат. Мазкур суд тизими ва биринчи сенатга федерал конституциявий суд раиси раҳбарлик қилса, иккинчи сенатга раис ўринбосари бошчилик қилади.

Федерал конституциявий суд мамлакатда конституциявий назоратнинг олий суд органи тарзида иш юритади. Мазкур суд конституцияни шарҳлаш, талқин этиш юзасидан баҳсли масалаларни, жумладан, парламент томонидан қабул қилинган федерал қонунларнинг конституцияга мувофиқлигини кўриб чиқади. Конституцияга зид бўлган қонунлар, ҳукумат қарорлари, ҳудудий федерал ҳокимликлар ва бошқа давлат идоралари томонидан қабул қилинган қарорларнинг конституциядан қанчалик уйғунлигини таҳлил қилади (башарти улар мазмуни асосий қонунга зид бўлса, уларни бекор қилиш юзасидан тегишли қарор қабул қилади). Шунингдек, ушбу суд айрим ташкилотлар ҳамда фуқаролар бирлашмаларининг мамлакат конституциясига зид бўлган хатти-ҳаракатларини муҳокама этади. У бундан ташқари, жамоалар, баъзи фуқароларнинг давлат ҳокимияти органлари мансабдор шахслар томонидан поймол қилинган, камситилган ҳақ-ҳуқуқлари тўғрисидаги шикоятларни кўриб чиқади.

Германиядаги аксарият ҳудудлар ўз конституциявий назорат судларига эга. Ушбу судлар ўз ваколатлари доирасида (уларнинг ваколатлари чекланган) муайян ҳудуддаги конституциявий меъёрларга зид бўлган хатти-ҳаракатлар, қонунбузарлик ҳолатлари содир этилганлиги тўғрисидаги ариза ва шикоятларни муҳокама этади. Конституциявий назорат суди қарорлари қатъий бўлиб, улар устидан шикоят қилиш мумкин эмас.

Федерал судлар судьялари ўз лавозимига мамлакат президенти томонидан (тегишли вазирлар билан келишилган ҳолда) тайинланади. Масалан, Олий федерал суд судьялари адлия вазири билан, меҳнат масалалари бўйича федерал суд судьяси — меҳнат вазири билан келишилган ҳолда ўз лавозимига тайинланади. Бироқ судьяликка даъвогарлар номзоди, аввало, махсус комиссиялар томонидан кўриб чиқилади. Ушбу комиссиялар хулосасидан сўнг муносиб номзодлар танлаб олинади. Мазкур комиссиялар таркибига тегишли вазир ҳамда муайян ҳудуднинг раҳбари, шунингдек, унинг ўн бир нафар аъзоси (Бундестаг томонидан сайланган) киритилади.

Судьяларни тайинлаш тамойили муайян ҳудудларда ўзига хос йўсинда амалга оширилади. Баъзи ҳудудларда судьялар ҳудудларнинг бош вазирлари томонидан тайинланса, айрим ҳудудларда адлия вазири томонидан тайинланади. Айрим ҳудудларда судьяларни тайинлаш махсус комиссиялар томонидан (номзодларни сайлаш тарзида), баъзи ҳудудларда эса барча ҳукумат аъзоларининг розилиги билан амалга оширилади.

Федерал конституциявий суд судьялари бевосита мамлакат федерал парламенти томонидан (12 йил муддатга) сайланади. Судьялар ўз лавозимидан фақат Федерал интизомий суд ёки ҳудудий интизомий судлар қарори билан озод қилиниши мумкин.

ПРОКУРАТУРА

Германияда прокуратура органлари барча даражадаги умумий судлар тизимида ташкил этилган. Жумладан, Олий федерал суд ҳузурида бош федерал прокурор иш юритади. Федерал прокурорлар унга бўйсунади (федерал прокурорларнинг ҳаммаси адлия вазири раҳбарлигида фаолият кўрсатади). Бош федерал прокурор мамлакат президенти томонидан (Бундесрат билан келишилган ҳолда) тайинланади.

Юқори ҳудудий судлар, ҳудудий судлар ва участка судларида ҳам прокуратура тизими шакллантирилган бўлиб, уларга муайян ҳудудларнинг адлия вазирлари раҳбарлик қилади. Участка прокурорларининг ваколатлари (бу уларнинг расмий номланиши) анча чекланган. Чунончи, улар фақатгина участка судларида тегишли ваколатларга эга.

АДВОКАТУРА

Суд жараёнида айбланувчиларни, шунингдек, бошқа масалалар бўйича томонларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида адвокатлар хизматидан фойдаланилади. Участка судларида фуқаролик ва жиноий ишларни судьялар якка тартибда кўриб чиқади. Бу жараёнда адвокатларнинг шахсан иштирок этиши мажбурий эмас (айрим ҳоллар бундан мустасно). Адвокатлар юқори суд инстанцияларида хусусан, ижтимоий, молиявий ва маъмурий судларда меҳнат масалалари бўйича томонларнинг манфаатларини ҳимоя қилишга ҳақли.

Университетларнинг юридик факультетларини битирган ёш мутахассислар адвокатлик фаолияти билан шуғулланишлари учун 3-4 йил суд муассасаларида стажировкадан ўтишлари лозим бўлади. Шу тарзда бўлғуси прокурор ёки адвокатлар юқори ҳудудий судлар қошидаги махсус комиссияга танлаган соҳалари юзасидан имтиҳон топширадилар. Комиссия имтиҳонларидан муваффақиятли ўтган даъвогарларга тегишли ҳудуддаги адлия вазирлиги томонидан муайян ҳудудда адвокатлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи махсус гувоҳнома берилади. У ёки бу ҳудудда фаолият кўрсатувчи адвокатлар (ихтиёрий равишда) адвокатлар коллегиясига бирикадилар (адвокатлар сони 500 кишидан ошган ҳолларда 2 та адвокатлар коллегияси ташкил қилиниши мумкин). Олий федерал суд тизимида хизмат қилаётган адвокатлар (улар мамлакат адлия вазирининг қарорига кўра махсус комиссия томонидан танлаб олинади) махсус адвокатлар коллегиясини ташкил қилади. Мамлакат ҳудудида фаолият кўрсатаётган барча адвокатлар эса адвокатлар федерал уюшмасига бирлашадилар. Ушбу уюшма кам таъминланган кишиларга бепул ёки имтиёзли юридик хизмат кўрсатади.

Германияда федерация ва ҳудудларнинг қонунчилик соҳасидаги ваколатлари шундай тақсимланганки, қонунчилик амалиётини бошқаришда федерация асосий рол ўйнайди. Конституциянинг 73-моддасига кўра, федерация ўта муҳим масалалар бўйича чекланмаган ваколатларга эга. Жумладан, ташқи алоқалар, мудофаа, пул муомаласи, фуқаролик масалалари, федерация ва ҳудудлар ўртасидаги муносабат масалаларида. Асосан, таълим, маданият, маҳаллий ҳокимият органлари, полиция ва бошқалар фаолиятига бевосита тегишли бўлган масалаларни бошқариш эса ҳудудлар ихтиёрида.

Германияда ҳуқуқий давлатни шакллантириш жараёни ўзига хос мураккаб жараённи бошдан кечирмоқда. Бу хусусият суд амалиёти тизимида ҳам сезилади. Федерал конституцион суд ва бошқа юқори суд муассасаларининг қонунчиликни янги босқичга кўтаришдаги роли эътироф этилмоқда. Суд муассасаларининг қарорлари қонунларни қўллаш амалиётида беқиёс аҳамият касб этаётгани тан олинмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, Германияда суд ҳокимияти тизими ўзига хос миллий тамойиллар асосида ташкил этилган бўлиб, асосий эътибор ҳуқуқшуносларнинг соҳалар бўйича чуқур ихтисослашувига қаратилади. Бошқа соҳаларда бўлгани каби суд ҳокимияти тизими ҳам аниқ ҳисоб-китоб ҳамда мўлжални аниқ олиб ҳаракат қилиш тамойили асосида фаолият юритади. Гарчи мазкур тизим тузилиши жиҳатидан хилма-хил бўлса-да, уларнинг умумий мақсад йўлидаги интилишлари уйғундир. Қонунларнинг устуворлигини таъминлаш эса бу тизимнинг ҳаракат мантиқини ташкил қилади.

Хусан ИБРОҲИМОВ
тайёрлади

Мустақиллик сабоқлари

Қутлибека:

МАНЗИЛИМ — АДОЛАТ, ЙЎЛДОШИМ — ИШҚ

Кеча ота-онаси ёмон отлиққа чиққан боладай эдик
Бугун бўйи атиргулдек келадиган болаларимиз
бемалол компьютерни эплаяпти

Яширишнинг ҳожати йўқ. Шўро замонида халқимизнинг кўпчилик қисми ўзининг тобеликда яшаётганини билмаган. Бу билмаслик, тўғирофи, билишга қўймасликнинг ҳам сабаблари кўп. Бири — қарам миллат эканимизни тушуниб, бошқаларга тушунтиришга интилганларнинг деярли ҳаммаси қатағонга учраган. Мустабид сиёсат одамларда қаттиқ қўрқув уйғотган. Яна бири — алдоқчи, хиёнаткор, маккор тузум заҳматкаш, андишали элни қаро меҳнатга кўмиб ташлагани.

Албатта, азалий донишманд халқ, томирида зиё бор халқ, фаросатли, дидли халқ, катта халқнинг ҳаммаси ҳақида бундай деб бўлмайди. Барибир кўпларнинг қалбида озодлик соғинчи бор эди. Ва у ошкор, пинҳон, рамзий тарзда ним ранглар, ним овозларда ифода ҳам этиларди.

Айнан шунинг учун мен мустақиллигимизнинг илк кунларида бизга озодликни бор бўйи-басти, бор қиммати билан ҳис этиш осон бўлмаслигини шундай ифода этган эдим:

Бошинг тошдан бўлсин, Ҳуррият энди...

Худога минг, миллион бор шукр. Ўзбекистон озодлигининг ўн йиллигига етиб келдик. Кўзга кўриниб қолган, ўзимиз тугул, биздан узоқроқларга ҳам кўринган ўсиш, ўзгаришларни гапирмай қўя қолай. Озмунча яхшиландикми, озмунча ўнгландикми?!

Айниқса, тарихимизнинг қора рангга бўялгани бизнинг бўйнимизни қисиб қўйган эди. Ота-онаси ёмон отлиққа чиққан боладай эдик.

Ҳақиқат кафти билан тарих саҳифаларимизнинг қора бўёқлари артилди: ўҳ-ҳў, қанчадан-қанча зўр ота-боболаримиз бор экан. Биз кимларнинг зурриёди эканмиз?! Ичингдаги хўрлик ёмон-да! Ўша хўрликдан қутулдик. Аждодларимиз озодлик учун курашмаган, осонгина «қўшилиб» қўя қолган қилич, милтиқ кўтариб келганга, деган гап қайда-ю, қаршилик кўрсатиб ҳалок бўлган деган гап қайда?!

Ўзимизга ишонч пайдо бўлди. Ер-мулкка эгалик қилиб, уни бошқариш, кўпайтиришимизга кучимиз етишини билдик. Спорт, маърифат, саноат, техника, умуман, барча соҳаларга қурбли миллат эканимизни тушундик, синадик. Ахир, бўйи атиргулдай келадиган боламиз бемалол компьютерни эплаяпти. Ўртоғи билан инглизча, фаранг тилида чуғурлашаяпти, йигитларимиз машинасозликда бинойидек ишлаб кетишди. Каратэдами, шахматдами — турли майдонларда ғолиб бўлиб келаяпти, фарзандларимиз. Шундай экан, бугун нима дердим: ўн йил озод яшаётган, оёққа туриб олган, ками-зиёди билан кундан-кунга тикланишга жон-жаҳди билан уринаётган миллатнинг бир жонкаш боласи не деса шуни айтаман-да!

Бугун давр ҳар биримиздан фидойиликни, ғайрат-шижоат ва ташаббус кўрсатиб яшашни тақозо этмоқда. Айниқса, муҳтарам Президентимиз ёшларга бежиз катта умид ва ишонч билан қараётгани йўқ. Чунки ёшлар эртанги кунимизнинг ҳақиқий эгалари, бугунги савоб ва эзгу ишларнинг давомчиларидир.

Ёшлик — инсон умрининг энг жасоратли фасли. Бу фаслда одам боласининг юрагида энг кўп муҳаббат, энг катта ҳайрат тўпланган бўлади. Юртбошимиз айни шу куч-қудрат, она Ватанга муҳаббатни катта мақсадларга йўналтирмоқчи бўладилар.

Яқиндагина таъсис қурултойи бўлган «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракатининг ҳам мақсадини мен шундай тушунаман. Ёшлар юрагидаги ижобий қувват шу ер, эл учун бахтга, фаровонликка айлансин! Аммо бу иш фақат истакнинг ўзи билангина амалга ошмайди.

Ёшлик — чиройли, кучли. Уни ғаразли мақсадли гуруҳлар ҳам нишонга олиб туради. Масалан, гиёҳвандлик, ғоявий бузуқлик...

Гапнинг шу жойига келганда, юрагим эзилиб кетади.

Биз оз бўлса-да, ёшларимизни бой бериб қўйдик. Улар айни мустақиллик сарҳадида посбон бўлиб турадиган пайтида турли йўлларда адашиб кетишди. Айбни бировга ағдариш осон. Аммо ўзимизнинг виждонимиз билан юзма-юз келсак: «Виждонимиз: - Нега улар сендан кетди? Гиёҳвандликка кетди, яна аллакимларга кетди?» - деган адолатли савол берса, нима деркинмиз?

Ҳар ҳолда биз бу ҳақда чуқурроқ ўйлашимиз керак. Боланг нобоп чиқса, уни калтаклаб, хўрлаб, ҳақоратлаб ўнглаб бўлмаса керак. Бу масалани бошқача тарзда — булар ҳам бизнинг болаларимиз, бахтиқароликка етакланган болаларимиз, уларни асраш гарданимизда, уларни покламоқ гарданимизда, деб қараш керак.

Маълумки, табиат ҳам, жамият ҳам абадий қонуниятлар асосида яшайди. Аммо ҳурликка эришган юртнинг ўз қонунлари бор.

Мен озод юрт қонунларини тўсиқ эмас, девор, парда эмас, суянч, йўл, ёруғлик деб тушунаман. Бизнинг бош қомусимиз — Конституциямизда демократик, адолатли жамиятнинг ҳуқуқий асослари яратилган. Ўрни келганда шуни ҳам айтиш керакки, ҳар қандай қонун сиз ёки менинг тафаккуримга ўрнашиб, жонли мавжудликдай нафас олиб, ҳаракатланиб, яшай бошласа, унинг куч-қудрати тўла намоён бўлади.

Бу борадаги томир уришни ҳис этганлари учун Президентимиз Конституцияни ўрганиш борасида махсус Фармон қабул қилдилар. Айни шу кунларда боғча ёшидан бошлаб ўз ҳақ-ҳуқуқини, бурчини ўргатиш, сингдириш масалаларига катта эътибор қаратилмоқда. Ҳақ олинади, берилмайди, деган йиллар синовидан ўтган ҳақиқат бор.

Айтайлик, дўкондан озиқ-овқат харид қилдингиз. Харидорлик ҳақ-ҳуқуқингизни билмасангиз, нима берса, қандай берса, олиб кетаверасиз. Худо асрасину билиббилмай жиноятга аралашдингиз ё гумон қилишди. Оддийгина адвокат олиш ҳуқуқингизни, у ёнингизда бўлмагунча тергов бермасликка ҳаққингиз борлигини билмасангиз, йўқ жиноятга иқрор бўлишингиз ҳеч гап эмас.

Хуллас, қонунлар, қонуншунослар, айниқса, унга ҳаётда амал қилганларни бекад ҳурмат қиламан. Озодлик қадри адолатли қонунлар ва адолатли қонуншунослар ҳамда шу қонунни қадр қилувчи фуқарога жуда боғлиқ.

Менинг назаримда, аввало, оилада ҳуқуқий тарбия фарзанд онгига сингдирилиши зарур. Масалан, ўз оилам ҳақида айтадиган бўлсам, фарзандларим заррача адолатсизликка қарши катта исён қилишади. Баъзан бундай кайфиятларидан қўрқиб кетаман. «Сиз ноҳақсиз, у ноҳақ эди. Бу ёлғон айтди», - дея шартта мулоҳаза қилмай гапиришади. У ноҳақ, деб дарров бошини уриб ёриш керакмас, ҳаммаям хато қилиши мумкин, тушунтириш, ўз ҳақлигини ортиқча ҳис-ҳаяжонсиз, совуққон ҳолда исботлаш керак, деб тушунтиришга уринаман. Умуман, оиламизда адолат ва хиёнат, қонун ва қонунсизлик, Ватан, миллат туйғулари ҳақида доимий гап бўлади. Ватанни, миллатни севган одам унинг қонунларини ҳам севади, ҳимоя этади. Менинг ҳозирги ҳаракатим шу севги тарафга. Севсин, ғурурлансин! Хабарингиз бор, яқинда Тошкентимизда футбол бўйича жаҳон чемпионатига саралаш ўйинларининг Осиё минтақаси «7» гуруҳининг дастлабки босқичи бўлиб ўтди. Ўғлим охирги ўйин — Иордания ва Ўзбекистон миллий терма жамоалари ўйинидан келиб:

«Ая, ҳақиқий байрам кўчаларда. Одамлар байроғимизни кўтариб рақс тушишаяпти. Мошинлар сигнал чалиб, бир-бирини табриклаган. Танишми, нотанишми ҳамма бир-бирини қучоқлаб ғалаба билан деб кетаяпти», - деди ҳаяжонга тўлиб.

Ўйлаб кўринг, футбол ишқибозлари ўз командаларини шу қадар севиб, шуларнинг ғалабасини бир тан-бир жон бўлиб қўллаб-қувватлаб турганда, майдонда бирлик, биродарлик, севги-муҳаббат қонуниятлари шу қадар кучли бўлдики, бундан қувончимиз беҳад тўлиб-тошди.

Мустақил она-юртимиз буюк келажак сари шахдам қадам ташлади. Бу ҳақ гап.

Бизнинг маълумот:

Қутлибека — 1952 йилда таваллуд топган. "Юрагимда кўрганларим", "Уйғониш фасли", "Узун кундузлар", "Озодлик" сингари китоблар муаллифи.

Оилали. 2 нафар фарзанднинг онаси.

"Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими".

Жиноят ва жазо

КИРГАН ЭДИ ДЕВОР ОША, БЎЛДИ ЭЛ-ЮРТГА ТОМОША

Ҳаётда ҳар бир ташланган нотўғри қадам, нопок хатти-ҳаракат беиз кетмайди. Буни жомбойлик Акрам Жамилов тақдири мисолида ҳам кўриш мумкин. У билагидаги кучини ҳалол меҳнат, савоб ишларга эмас, балки ўғриликка сарфлашни афзал кўрди.

Бели оғримай оппа-осон пул топиш хаёли унга сира тинчлик бермади. Шу нопок мақсадда у 2000 йилнинг 18 август куни тахминан соат 18 ларда Жомбой шаҳри, Файзулла Хўжаев кўчаси, 4-уйда яшовчи Усмонова Маҳбубанинг ҳовлисига девор ошиб кирди. Уйда ҳеч кимнинг қораси кўринмасди. У уй деразасини олиб, ичкарига бош суқди ва баҳоси 20000 сўмлик Москва, 12000 сўмлик Туркия гиламларини, 40000 сўмлик аёллар «Лама» пальтоси ва ҳар хил тилла тақинчоқларни ўмариб чиқди. У бу жиноий хатти-ҳаракати билан жабрланувчи М.Усмоновага 182 минг сўмлик моддий зарар етказади.

Лекин ҳаммаси шу билан тугади, дейсизми?! Қайда!

Ўрганган кўнгил ўртанса қўймас, деб шунга айтсалар керак.

Орадан ҳафта ўтиб-ўтмай, у «таниш ёв уришишга қулай» қабилида иш тутди, уй эгасининг ишда эканлигидан фойдаланиб, мазкур хонадонга қайта ўғриликка тушди. Бу гал ҳам қуруқ қўл билан қайтиб чиқмади. Балки М.Усмованинг пешона тери билан топган 61 минг сўмлик буюмларини кўтариб чиқди.

Аммо бузоқнинг югургани сомонхонагача, деганлари рост экан. Акрам Жамиловнинг ҳам бемаъни хатти-ҳаракати кўпам узоққа чўзилмади. Унинг тез орада сири ошкор бўлди, эл-юрт ўртасида шармандаси чиқди.

Яқинда Жомбой туман суди Жамилов Акрамнинг жиноий ишини кўриб чиқди. У Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 169-моддаси 3-қисми «А» ва «Б» бандлари билан айбдор деб топилиб, ўзига тегишли молмулки мусодара этилиб, 6 йилу 6 ой муддатга озодликдан маҳрум қилинди. Жазони умумий тартибли колонияларда ўташ белгиланди.

Унга нисбатан тайинланган жазо Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2000 йил 28 августдаги **«Амнистия тўғрисида»**ги Фармонига кўра учдан бир қисмига қисқартирилди.

Шундай қилиб, ўғригина боланинг девор оша қилган ўғрилиги элу юртга томоша бўлди.

Энди мулоҳаза юритиб кўринг: хўш, Акрамнинг бундай нопок ишга қўл уриши, эл-юртнинг ўртасида боши эгилиб қолишига ким айбдор?

Албатта, бунга энг аввало, Акрамнинг ўзи айбдор.

Иккинчидан, бунинг сабабини у туғилиб ўсган оила, ундаги муҳитдан излаш керак. Нега деганда, фарзандига тарбия бериш, унга тўғри йўл кўрсатиш ота-онанинг вазифасидир.

Хўш, Акрам ҳам оилада шундай тарбия кўрганда, ота-онасининг доимий назоратини ҳис этганда, шундай нопок ишга қўл урармиди?! Ундан кейин маҳалла-қўй-чи?!

Акрамнинг бежо хатти-ҳаракати, нотўғри қадам олишидан қўни-қўшни, маҳалла оқсоқоллари бехабар эди, десак, албатта, бунга биров ишонмайди. Чунки маҳаллада ҳамма нарса кафтдагидек кўриниб туради. Айтмоқчимизки, маҳалла оқсоқолларидан бири Акрамнинг ножўя хатти-ҳаракатини пайқаганда, ўғлим бу юришинг нотўғри, қадамингни тўғри бос, дея насиҳат қилганда, эҳтимол, бу жиноятнинг олди олинармиди?!

Қисқаси, батафсил мулоҳаза юритсак, бунинг бир талай сабаблари борлиги аён бўлади. Шуларнинг ичида энг каттаси лоқайдликдир.

Ахир, униб-ўсиб келаётган ҳар бир ёш йигит эртага ҳаётдан ўз ўрнини топса, бу нафақат ота-онанинг, балки маҳалла-қўйнинг ҳам обрўйига обрў қўшади. Бунинг акси ҳақида ҳам шундай дейиш мумкин.

Халқимиз бежизга айтмаган: бола азиз, одоби ундан ҳам азиз.

Шундай экан, ҳар биримиз эртанги кунимизнинг ҳақиқий эгалари — фарзандларимиз тақдирига масъуллик туйғусини ҳис этиб яшашимиз керак.

Неъмат ЎРИНБОЕВ,
Булунғур туман судининг раиси

БЎЛАДИ!

КУЛИНГ, УМРИНГИЗ УЗОҚ БЎЛСИН!

Бир руҳонийнинг каттагина мевазор боғи бор экан. Мевалар ғарқ пишган пайтда руҳоний ҳар бир олма дарахти шохига шундай ёзув битилган тахтачани илиб қўйибди: ўғрилик қилманглар, худо кўриб турибди!

Аммо бир кун эрталаб келиб қараса, тунда боққа ўғри тушиб, ҳамма олмаларини териб кетибди. Тахтадаги ёзувлар ўрнига шундай сўзлар битилган экан: Худо кўриб турганини рост. Лекин ҳамма бахтсизлик шундаки, у кўрганини ҳеч кимга айтмайди.

* * *

- Айбдор, айтингчи, нега бу машинани ўғирладингиз?

- Машина қабристон дарвозаси ёнида турган экан. Эгаси вафот этган бўлса керак, деб ўйлабман.

* * *

- Айбдор, айтингчи, жума кунига ўтар кечаси қаерда бўлдингиз? - сўради прокурор ишга аниқлик киритмоқчи бўлиб.

Айбдор кўзларини ерга тикди. Бу киши бир нарсани яшираяпти, деб ўйлаган прокурор овозини бир парда кўтарди:

- Хўш, нега жимиб қолдингиз? Саволимга жавоб беринг!

Айбдор бошини кўтарди.

- Жаноб прокурор, сиз ҳам, адвокатим ҳам негадир хотинимга ўхшаб ўсмоқчилаб сўрайсизлар-а.

* * *

Суд мажлисида судья айбланувчига савол берди:

- Айбланувчи, сиз банкка прокурор тасвирлаб берган каби бостириб кирдингизми?

- Йўқ, жаноб судья, - деди айбланувчи, - аммо прокурорнинг усули ҳам чакки эмас экан.

* * *

- Бу киши машинангизни ўғирлаб кетганига ишончингиз комилми? - сўради судья жабрланувчидан.

- Жаноб судья, бу киши ёллаган адвокатнинг гапларини эшитганимдан кейин ўзимда машина бўлганлигига ҳам шубҳаланиб қолдим, - деди у.

* * *

- Сизни энди суднинг қора курсисида қайта кўрмайман, деб умид қиламан, - деди судья ҳукмни ўқиб бўлгач, айбдорга қарата.

- Нега энди, жаноб судья? Нима, сиз нафақага чиқиб кетаяпсизми?

Олмон тилидан
Йўлдош ПАРДА
таржимаси

Ҳикмат

Отамдан дейдиш...

кишини киши орқали имтиҳон қил. Ундин сўнг ўзинг имтиҳон қилиб кўр. Нединким, бир одам бировга мувофиқ бўлмаса, бошқа бировга мувофиқ бўлиши мумкин. Аммо ҳар кишини текшириб кўриб, ишда имтиҳон қилғил, тўғридан-тўғри имтиҳонга ўтмағил ва сўзиға ишониб қўймағил. Нақд чумчуқни насия товусдан афзал бил.

* * *

ростликни пеша қилки, норостлик улуғ қароқчиликдур. Олмоқ ва сотмоқда мулойим бўлғил ва кишига ваъда қилмағил, агар ваъда қилсанг, хилоф этмағил. Олғучи одамга ёлғон сўз демағил ва агар сўз десанг рост сўзни айтғил...

* * *

ҳамиша хизматга машғул бўлғил. Агар буюрмаса ҳам ўзгалар қилмоқчи бўлган хизматни сен қилишни тилағил ва бажарғил. Ҳамиша хизматда ҳозир бўлғил. Сени ҳар вақт сўраб қолсалар, тезда топсинлар.экин сув билан бардам, бироқ доимо сув ичида туриш уни ҳалок қилади. Инсоннинг кулгуси ҳам худди ана ўшандай. Кўпайиб кетса сўлитади.

«АСРА ҚИЗИЛ ГУЛИНГНИ...»

Халқ қўшиқларидан биридан олинган бу сатр замирида Тангри ато этган бебаҳо неъмат — қиз боланинг ота-онаси, қавму қариндошлари, маҳалла-кўй томонидан «гул баргига ўраб» вояга етказиш лозимлигига ишора бор. Қиз болага алоҳида эътибор, ҳам жисмонан, ҳам маънавий парвариш, айниқса, ота-она зиммасидаги масъулиятли бурч. Хўш, бу бурчни ҳамма ҳам бирдай адо этаётирми? Шу йилнинг бошида Яккабоғ туман судида кўрилган бир жиноят иши тафсилоти кўпчилик ота-оналарни огоҳ бўлишга даъват этса ажаб эмас. Бу ҳақда бизга Яккабоғ туман прокурорининг ёрдамчиси Отабек Бободўстов қуйидагиларни гапириб берди:

Н. исмли вояга етмаган қиз ўзининг жондай туғишган холасининг юз-кўзларига сирка сепиб юборади. Натижада холанинг бир кўзи жароҳатланиб, шифохонада ётиб чиқади. Опа-сингил ўртасига совуқчилик тушади. Нега шундай бўлди?

Судда сўроқ қилинган жабрланувчи хола воқеани шундай баён қилади:

- Ўтган йилнинг 24 ноябр куни ўғлимни уйлантирдим. Тўйдан кейин шкафдаги икки дона қўл рўмолчаларни излаб тополмадим. Шундан кейин синглимдан сўрадим. У олганимиз йўқ, деди. Тўй куни шкафни Н. кавлаштираётганини келиним кўрган экан. Синглимнинг уйига бордим. Унга бу ҳақда айтдим. У қизини чақириб «Холангни рўмолчасини олган эмишсан, топиб бер», деб уни уриб ташлади. Мен чиқиб кетдим. Кечга яқин уйда ўчоққа ўт қалаб, овқат пишираётган эдим. Синглим қизи билан бирга келишди. Синглим келинингиз қизимни ўғри дебди, исботлаб берсин, деб талаб қилди. Кейин келинимни чақириб сўрадик. У Н. ўшанда шкафдаги альбомдан суратларни кўриб турган, бухчани кавлаштирмаганлигини айтди. Шунда мен жиянимга бухчани ҳам сен кавлагансан, деганимни биламан, югуриб келиб, юзкўзларимга нимадир сепиб юборди. Чап кўзим ва юзим ачишиб қолди. Мен уни уксус сепганлигини билганим йўқ. Ўғлим шу ерда эди, у мени ушлаб қолди ва уксус экан, деб айтди. Кўзимни ювишди, турмуш ўртоғим уйда йўқ эди. Кейин мени Шаҳрисабз туманига кўз касалликлари шифохонасига олиб боришди. Докторлар кўришиб, тоза уксус кислотаси экан, деб айтишиб, 11 кун даволашди. Чап кўзим яхши кўрмайдиган бўлиб қолди. Бизлар яқин қариндошмиз, даъвомиз йўқ...

Суд судланувчи Н.га жазо тайинлашда унинг вояга етмаганлигини, айбига иқрор ва пушаймонлигини, ижтимоий хавфлилик даражасини ҳисобга олиб, унинг хулқини назорат қилиш орқали ҳам тузатиш мумкинлигини назарда тутиб, синов муддатини белгилаб, шартли ҳукм чиқарди. Унга жамоатчи тарбиячи қилиб, Яккабоғ боғдорчилик жамоаси хотин-қизлар билан ишлаш бўлими тайинланди.

Суҳбатдош:
Гози РАҲМОН

ФАРЗАНДИНГИЗ УЛҒАЙМОҚДА...

Унинг баркамол авлод бўлиб вояга етиши ҳар биримизнинг бугунги саъй-ҳаракатимизга боғлиқ

Халқимиз азалдан фарзандим соғлом униб-ўссa, шуларнинг тўйлари, орзу-ҳавасини кўрсам, деган ният билан яшайди. Ҳар биримиз қайси ишга қўл урмайлик, аввало, шунинг заминида фарзандларимиз бахт-саодати, камоли ётади.

Шу маънода истиқлолнинг дастлабки йилларидан ёшларга эртанги кунимизнинг ҳақиқий эгалари, деб уларни тўлақонли билим олиши, ўз имкониятларини рўёбга чиқариш учун барча зарур шарт-шароитларни яратиб берилаётгани ҳар биримизни табиийки, қувонтиради.

Албатта, бу масаланинг бир томони. Унинг иккинчи томони шундаки, ёшларнинг ҳар жиҳатдан етук, баркамол авлод бўлиб вояга етишига ота-она ҳам, маҳалла-кўй ҳам, боғча ва мактаб ҳам бирдек масъулдир.

Шу маънода биз яқинда Челак туманида таълим-тарбия соҳасидаги қонун ва қарорларнинг ижроси билан қизиқдик. Албатта, бу борада эришилаётган муваффақиятлар кўп. Лекин текширув натижасида ечимини кутаётган айрим муаммолар ҳам борлиги маълум бўлди. Жумладан, тумандаги техника касб-ҳунар лицейи, 1-, 5-, 9-, 17-, 25-, 41-, 42-мактаблар, «Феруза», «Қалдирғоч», «Юлдузча», «Шодлик» болалар боғчаларидаги шарт-шароитни кўриб, очиғи кўнглимиз бироз ранжиди.

Лицейдаги аҳволни яхшилаш туман ҳокими ўринбосари Бахтиёр Тўраев ва лицей директори Карим Толибоевга юклатилган бўлса-да, улар бу ишга масъулиятсиз қарашган. Оқибатда дарслар талабга жавоб бермайдиган хоналарда ўтилмоқда. Навоий номидаги ширкат хўжалиги ҳудудида жойлашган 41-мактабдаги шарт-шароитдан ҳам кишини қониқтирмайди. Парталар синиқ, пол умуман йўқ, синфхоналар тор ва совуқ. Мактаб ичимлик сув билан таъминланмаган. Амир Темур номидаги ширкат хўжалиги ҳудудида жойлашган 42-мактаб аҳволи бундан ҳам аянчли. Текширув натижаларига кўра, масъул раҳбарларга амрнома ва тақдимнома берилиб, айбдорларга нисбатан чора кўрилди.

Келажагимиз бўлган ёшларнинг тўлақонли билим олиб, камолга етиши истиқлол сиёсатининг устувор йўналишига айланган бугунги кунда тумандаги айрим раҳбарларнинг, халқ таълими бўлими мутасаддиларининг лоқайдлиги, мактаб директорларининг бепарволиги ташвишли ҳолдир. Бундай масъулиятсизлик, ҳеч шубҳасиз, эзгу ишларга соя ташламай қолмайди.

«Бола қалбига гўзаллик туйғусини сингдирмай туриб, тўлақонли баркамол инсонни вояга етказиш мумкин эмас», деган эди буюк ҳинд адиби Рабиндранат Тагор. Ҳақ гап. Тарбиядек нозик масалада кемтик жой бўлмаслиги керак. Биз текшириш жараёнида нафақат мактаблардаги аҳвол, балки ўқув қўлланмалари адабиётлар билан таъминланиши, кутубхоналардаги ҳолатларни ҳам ўрганиб чиқдик. Баъзи мактабларда дарсликлар етишмаслиги, кутубхоналарнинг аксарияти ишламаслиги, ўқув-тарбиявий ишлар ўз ҳолига ташлаб қўйилганлиги аниқланди. Айрим мактаб ўқитувчиларининг малакаси паст, ўз устида ишламай қўйгани, бугунги талаб даражасидан орқада қолишгани ҳам кишини ташвишга солади. Нега деганда, бугунги куннинг ўқитувчиси фидойи, чуқур билимли, илм-фан оламидаги янгиликлардан хабардор бўлиши шарт. Ўткир зеҳнли, фидойи, ҳушёр ўқитувчиларгина болаларимизни тўғрилик ва эзгулик сари етаклай олади.

Ёшлар тарбиясида ҳуқуқий билим муҳим аҳамиятга эга. Ўз ҳуқуқини билган, бурчини тушуниб етган ўқувчи ёки талаба ҳеч қачон бировга ноҳақ қўл кўтармайди, жиноят кўчасига кирмайди. Биз ҳуқуқий жамият қурар эканмиз, аввало, мактабларда ўқувчиларга ҳуқуқий билим беришни яхши йўлга қўйишимиз лозим. Президентимизнинг **«Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида»**ги Фармони бу борадаги ишларимизга дастуриламал бўлди. Мактаб ўқувчисининг ҳуқуқий онги ва маданиятини шакллантиришда Конституция асосий йўналиш ҳисобланади. Конституцияни билганлар қонунни ҳурмат қилади ва унга итоат этади. Шу нуқтаи назардан боғчадан бошлаб олий ўқув муассасаларигача **«Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш»** курсларининг ташкил этилиши кўпчиликнинг кўнглидаги иш бўлди. Бош қомусни билган инсон аввало ўзининг ҳуқуқ ва бурчини англаб етади. Бу катта гап. Зеро, таълим-тарбиядек муҳим ишда болаларимизга қонунни ўргатиб, унга ҳурмат кўзи билан қарашни қанча кўп тушунтирсак, бундан жамият ҳам, фуқаролар ҳам шунча кўп фойда кўради.

Боланинг дунёқараши аввало, оилада, қолаверса, боғча, мактаб, маҳаллада шаклланади. Шундай экан, тарбияда ота-онанинг ўрнини ҳеч ким боса олмайди. Ҳар биримиз фарзандимизга меҳр бериш билан бирга, тарбиясини ҳам унутмаслигимиз керак.

Салим ТИЛАВОВ,
Челак тумани прокурори

Ушбу сонда мухбиримиз Нурмамат АЛМУРОДОВ олган суратлардан фойдаланилди.

1996 йилнинг январидан нашр этилади
ИНСОН ва ҚОНУН
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

МУАССИС
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир
Шодиқул ҲАМРОЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ
Ғайбулло РАҲИМОВ
Шуҳрат РЎЗИНАЗАРОВ
Эркин ҚУДРАТОВ
Аслиддин БОЛИЕВ
Абдил ТЎХТАШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
Шуҳрат ФАЙЗИЕВ
Ғафур АБДУМАЖИДОВ
Рўзибой САИДОВ
Нормейли НОРПЎЛАТОВ
Миршоҳид МИРҲАМИДОВ

Индекс: 646882

«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усулида «Шарқ» нашриёт матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-945 Тиражи-10.000.
Босишга топшириш вақти - 21.00
Топширилди - 20.00

Навбатчи:
Р. САИДОВ
Компьютерда оригинал макет тайёрловчи:
Л. КУЛИШОВА
Компьютерда матн терувчи:
М. ДЎСТОВА

МАНЗИЛИМИЗ:
700047,
Тошкент шаҳри,
Сайилгоҳ кўчаси-5.
Тел: 132-14-18
(умумий бўлим),
133-70-65

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин. Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.